

anadolu serisi [2]

Ferruh Dinçkal

Protohistorya Tunc Çağı Anadolu

ekitap.aqorum.com

Ferruh DİNÇKAL

ANADOLU
PROTOHİSTORYA
TUNÇ ÇAĞI

Önsöz...

Gezmeyi ve okumayı sevenlere merhaba,

Her yıl Türkiye'ye yaptığım geziler için mutlaka bir planlama yaparım. Hatta bir kitapta, belgeselde ya da bir televizyon programında gördüğüm ilginç bulduğum yerler için googlemap'de hazırladığım bana özel bir harita var. Haritada Anadolu'daki ilgilendiğim arkeolojik alanlar, güzel fotoğraf çıkacağına inandığım yerler hatta iyi bir yemek yiyebileceğim yerler var.

Türkiye'deyken planlamanın dışında bir noktadan bir noktaya gideceğimde de önce bu haritaya bakar yolumun üstünde ya da yakınındaki noktalara uğrarım.

Bu kitapta Tunç çağının Anadoludaki bence görülmesi gereken yerleri sizler için listeledim.

Gezerken listede bulunan yerlerin yakınlarından geçerseniz belki bir uğramak istersiniz.

Bunun için, bu çalışmayı ekitap olarak hazırladım ve tüm noktaları googlemap'de konumlandırımdı.

İşaretini gördünüz tüm noktalarda sözedilen alanların haritalarına kırmızı noktaya tıklayarak ulaşabilirsiniz.

Umarım yararlı olur.

İyi gezmeler,

Ferruh Dinçkal

İÇİNDEKİLER

<i>Troia</i>	6
<i>Beycesultan Höyüğü</i>	18
<i>Küllüoba Höyüğü</i>	20
<i>Kültepe höyüğü</i>	23
<i>Alacahöyük Müzesi</i>	26
<i>Gerdekkaya Anıtı</i>	29
<i>Kaniş - Kültepe Yolu</i>	30
<i>Hattuşas - Boğazköy</i>	33
<i>Antalya Elmalı Müzesi</i>	36
<i>Şapinuva Caddesi</i>	38
<i>Eflatun Pınar Hitit Anıtı</i>	38
<i>Sarissa Antik Kenti</i>	40
<i>Maşat Höyük</i>	41
<i>Yazılıkaya Açık Hava Tapınağı</i>	44
<i>Fraktin Kaya Kabartması</i>	47
<i>Sirkeli Höyüğü</i>	49

Şarhöyük	51
Sumatar Harabeleri	56
Yesemek Açık Hava Müzesi	59
Bağlar Arası Ören Yeri.....	61

Troia İLK TUNÇ ÇAĞI

Truva Kaz Dağı (İda) eteklerinde tarihî bir kenttir. Çanakkale il sınırları içinde, günümüzde Hisarlık olarak adlandırılan arkeolojik bölgede yer alır.

Çanakkale Boğazı'nın güneybatı ağzının hemen güneyinde ve Kaz Dağı'nın kuzeybatısında bulunan bir şehirdir. Homeros tarafından yazıldığı sanılan iki manzum destandan biri olan İlyada'da bahsi geçen Troya Savaşı'nın gerçekleştiği antik kenttir.

1870'lerde Alman amatör arkeolog Heinrich Schliemann tarafından Tefikiye köyü civarında keşfedilen antik kentte çıkan eserlerin çoğu yurt dışına kaçırılmıştır. Eserler günümüzde Türkiye, Almanya ve Rusya'da çeşitli müzelerde sergilenmektedir. Antik kent; 1998 yılından beri Dünya Mirası listesinde, 1996 yılından beri de Millî Park statüsündedir.

Fransızcanın etkisiyle antik kentin bu dildeki "Troie" kelimesinin okunuşundan Türkçeye Truva olarak geçmiştir. Kentin adı Yunanca belgelerde Τροία (Troia) olarak geçer. Bazı uzmanlar, kentin Türkçe "Troya" olarak anılmasının daha doğru olduğunu savunmaktadır. Bununla birlikte Türkçe belgelerde Truva adı Truva Savaşı, Truva Atı örneklerinde görüldüğü gibi yaygın olarak kullanılmaktadır.

Antik kent, Çanakkale merkez ilçesine bağlı Tevfikiye köyünün batısında, "Hisarlık Tepesi'nde" bulunur (39°58'K, 26°13'D). Tepe, 200x150m boyutlarında, 31.2m rakımlı ve aynı zamanda geniş bir kalker tabakasının parçasıdır.

Hisarlık Tepesi'nde bir antik kentin olduğu uzun süre bilinmese de tepenin isminden de anlaşılacağı gibi bölgede arkeolojik kalıntıların yüzeye yakın olduğu ve bu yüzden yerel sakinlerince tepeye "Hisarlık" adı verildiği görüşü savunulabilir. Ayrıca Troya kentinin kurulduğu zamanlarda Hisarlık Tepesi, Karamenderes ve Dümrek Çaylarının döküldüğü ve Çanakkale Boğazı'na açılan bir

koyun kenarında, bugüne göre denize çok daha yakın bir yerde bulunduğu düşünülür.

Kentin bulunduğu ve adını verdiği, bugün yaklaşık olarak Çanakkale ilini Asya kıtasında temsil eden tarihsel bölge Troas (ya da Troad) olarak adlandırılır.

İlk olarak Efes ve Milet antik kentleri gibi denize yakın olan kent, Çanakkale Boğazı'nın güneyinde bir liman kenti olarak kurulmuştur. Zamanla Karamenderes

Nehri'nin kent kıyılarına taşıdığı alüvyonlar nedeniyle denizden uzaklaşmış ve önemini yitirmiştir. Bu yüzden yaşanan doğal felaketler ve saldırılar sonrasında yeniden iskan edilmeyip terk edilmiştir.

Troyalılar, Sardis kökenli Herakleid hanedanının yerine geçmiş ve Anadolu'yu 505 yıl boyunca Lidya Krallığı Candaules (MÖ 735-718) dönemine dek yönetmişlerdir. İyonlar, Kimmerler, Frigyalılar, Miletliler onlardan sonra Anadolu'da yayılmış, ardından MÖ 546 yılında Pers istilası gelmiştir.

Troya antik kenti, Athena tapınağı ile özdeşleşmiştir. Pers egemenliği sırasında imparator I. Serhas çıktığı Yunanistan seferinde, Çanakkale Boğazı'nı geçmeden önce kente gelerek bu tapınağa kurban sunduğu, aynı şekilde Büyük İskender'in de

Perslere karşı giriştiği mücadele sırasında kenti ziyaret ettiği ve zırhını Athena tapınağına bağışladığı tarihsel kaynaklarda belirtilir.

1871'de amatör arkeolog Heinrich Schliemann tarafından keşfedilen antik şehrin kalıntılarında, ilerleyen zamanlarda gerçekleştirilen kazılar sonucu, aynı yerde yedi kez -farklı dönemlerde- kent kurulduğu ve farklı dönemlere ait 33 katman olduğu saptanmıştır. Şehrin bu karmaşık tarihsel ve arkeolojik yapısı, daha kolay incelenebilmesi için kent tarihsel dönemlere göre sırayla Roma rakamlarıyla ifade edilen 9 ana bölüme ayrılmıştır. Bu ana dönemler ve bazı alt dönemler aşağıda verilmiştir:

- Troya I 3200-2600 (Batı Anadolu EB 1)
- Troya II 2600-2300 (Batı Anadolu EB 2)
- Troya III 2300-2200 (Batı Anadolu EB 3)
- Troya IV 2200-2050 (Batı Anadolu EB 3)
- Troya V (Batı Anadolu EB 3)
- Troya VI: MÖ 17. yüzyıl – MÖ 15. yüzyıl
- Troya VIh: Geç Tunç Çağı MÖ 14. yüzyıl
- Troya VIIa: ca. MÖ 1300 – MÖ 1190 Homerik Troya dönemi
- Troya VIIb1: MÖ 12. yüzyıl
- Troya VIIb2: MÖ 11. yüzyıl
- Troya VIIb3: yaklaşık MÖ 950
- Troya VIII: MÖ 700 Helenistik Troya
- Troya IX: İlium, M.S. 1. yüzyıl Roma Troyası

Troya I (MÖ 3200-2600)

Alandaki ilk şehir sonraki şehirlerinde kurulacağı hisarlık tepesine MÖ 3. bin yılda kuruldu. Tunç Çağı boyunca kent ticari anlamda gelişme gösterdi, konumunun Ege Denizi'nden Karadeniz'e giden her ticaret gemisinin geçmek zorunda kaldığı Çanakkale Boğazı'nda bulunmasının bunda katkısı büyüktür. Troya'nın

doğusundaki şehirlerin yıkıldığını ve Troya'nın yıkılmamasına rağmen, bir sonraki dönem yeni bir insan topluluğunun Troya'yı ele geçirdiğini gösteren bir kültür değişikliği görülmektedir. Şehrin ilk evresi, yaklaşık 300 metre çapında; büyük duvarlar, kuleler ve geçitlerle çevrili 20 dikdörtgen evden oluşan daha küçük bir kale ile karakterize edilir.

Troya II, III, IV ve V (MÖ 2600-1950)

Troya II, bir önceki evrenin iki katına çıktı ve daha küçük bir kasaba ve üst kaleye sahipti. Duvarlar kral için megaron tarzı sarayı barındıran üst akropolü koruyordu. İkinci evrede arkeolojik kazılarda büyük bir yangın tarafından tahrip edildiği görülmektedir ancak Troyalılar, II. Troya'dan daha büyük fakat içerisinde daha küçük ve daha yoğun evler barındıran müstahkem bir kale oluşturacak şekilde yeniden inşa ettiler. Bu yoğun ve müstahkem yapılanmanın sebebinin ekonomik bir gerileme ve dış tehditlerin artması olduğu düşünülmektedir. Daha büyük bir alanı kaplayan surların yapımı Troya III, IV ve V'te de devam etti. Böylece ekonomik sebepler ve dış tehditler karşısında dahi surlar sonraki evrelerde de ayakta kaldı.

Troya VI ve VII (MÖ 1700-950)

Troya VI, MÖ 1250 civarında, muhtemel bir deprem sebebiyle yıkıldı. Bu katmanda bir ok ucu dışında herhangi bir gövde kalıntısı bulunamadı ancak kent hızla kendini iyileştirdi ve daha düzenli bir şekilde yeniden inşa edildi. Bu yeniden inşa ile kent merkezi deprem ve kuşatmalar karşısında kentin dış kenarını korumak için yoğun bir şekilde güçlendirilmiş bir kaleye sahip olma eğilimini sürdürdü.

Troya VI, güney kapısındaki sütunların inşası ile karakterize edilebilir. Sütunların herhangi bir yapıyı desteklediği

düşünülmemekte, sunak benzeri bir tabana ve etkileyici bir büyüklüğe sahiptir. Bu yapı muhtemel olarak şehrin dini ritüellerini yaptığı alan olarak düşünülmektedir. Troya VI'nın diğer bir karakteristik özelliği; kalenin yakınında sıkıca paketlenmiş bir mahfaza ve birçok Arnavut kaldırım sokağının inşasıdır. Sadece birkaç ev bulunmasına rağmen bunun sebebi Troya VIIa'nın tepelerinin üzerine yeniden inşasıdır.

Ayrıca 1890 yılında keşfedilen bu VI. Troya tabakasında Miken çanak çömlekleri bulunmuştur. Bu çanak çömlek, Troya IV sırasında Troyalıların hala Yunanlar ve Ege ile ticaret yaptığını göstermektedir. Ayrıca kalenin 400 metre güneyinde ölü yakma mezarları bulunmuştur. Bu, Helenistik kent surlarının güneyinde küçük bir alt kentin kanıtını sağlamıştır. Her ne kadar erozyon ve düzenli inşaat faaliyetleri nedeniyle bu kentin büyüklüğü bilinmese de, 1953 yılında Blegen tarafından sitenin kazılması sırasında ortaya çıkarıldığında, ana kayanın hemen üzerindeki yerleşimleri savunma amaçlı kullanılabilecek bir hendek bulundu.

Dahası, duvarın güneyindeki küçük yerleşimin kendisi de ana Şehir surlarını ve kaleyi korumak için bir engel olarak kullanıldığı muhtemeldir.

Hala tartışılan bir konu, Troya'nın Anadolu mu yoksa Miken uygarlığına mı mensup olduğudur. Şehrin Ege'de bir varlığı olsa da, seramik buluntuları ve mimarisi Anadolu yöneliminde kuvvetle ipucu veriyor, ek olarak Luvi Şehir devletlerinin birçoğu erken Troya dönemlerinde (Troya I-VII), bölgede ve Ege ticaretinde hakimdi. Ege kıyısı boyunca uzanan Luvi kentleri gibi Troya'nın da kazılarda da bulunan kalıntılar ışığında Luvi kenti olması muhtemeldir. Troya VI kazısı sırasında bulunan çanak çömleklerin yalnızca yüzde biri Miken uygarlığına aittir. Kentin büyük duvarları ve kapıları, diğer pek çok Anadolu tasarımıyla yakından ilişkilidir. Ayrıca, l yakma uygulaması Anadolu kültürünün bir özelliğidir. Kremasyon, Miken dünyasında asla görülmez. Anadolu hiyeroglifi Luvi yazısıyla ile işaretlenmiş olan bronz mhrlerle birlikte Anadolu hiyeroglifleri de 1995 yılında ortaya çıkarılmıştır. Bu mühürler, zaman zaman yaklaşık 20 diğer Anadolu ve Suriye kentinde görülmüştür (M.. 1280 - 1175).

Troya VI uzun mesafeli ticari hakimiyetini bu dönemde de sürdürdü ve bu dönemde nüfusu kuruluşunun zirvesini gördü ve 5.000 ila 10.000 arasında insan topluluğunu içinde barındırdı ve önemli bir Şehir statüsüne yükseldi. Troya'nın konumu Erken Tunç ağı'nda son derece uygun bir yerdeydi. Orta ve Son Tunç ağlarında Afganistan, Basra Körfezi, Baltık Bölgesi, Mısır ve Batı Akdeniz'e kadar ulaşan uzun mesafeli bir ticaret bölgesi için ortak noktaydı. Orta ve erken dönemde Troya VI da geçtiği düşünülen ticari ürünlerin doğudan metaller ve batıdan parfüm ve yağlar gibi çeşitli rnlerin Türkiye kıyıları boyunca bulunan yüzlerce gemi batığı kalıntılarında görülmektedir. Bu gemilerde bol miktarda ticari mal bulunmaktaydı ve gemilerin bir kısmı 15 tondan fazla

mal taşıdığı gözlemlenmektedir. Batıklarda keşfedilen mallar arasında bakır, kalay ve cam külçeleri bronz aletler ve silahlar; abanoz ve fildişi; deve kuşu yumurtası kabukları, mücevherler ve Akdeniz'in her yerinden farklı kültürlerle ait seramikler bulunmaktadır. Tunç Çağı'ndan itibaren, Akdeniz'de keşfedilen 210 gemi enkazından 63'ü Türkiye kıyı şeridinde keşfedildi ancak Troya'nın bulunduğu yerdeki kalıntılar aşgari düzeydedir. Troya VI katmanında bulunan mallarının çok azının belgelendiği görülmektedir. Geç Tunç Çağı boyunca çok az ticari merkez olması ve ticaret hacminin düşük olmasının, bunun olası sonucu olduğu tahmin edilmektedir. Troya en büyük ticari rotaların kuzeyindedir bu yüzden Troya'yı doğrudan bir ticari merkez olarak tanımlamak yerine 'ticarete ciddi katkıda bulunan bir metropol' olarak tanımlamak daha doğrudur.

Troya VII'a katmanında nüfusun çoğunluğunun surların içinde yaşadığını vurgulamak doğrudur.

Bu durumun böyle olmasındaki temel sebep, büyük olasılıkla Miken tehdididir. Troya VI'nın bir deprem tarafından tahrip edildiği düşünülmektedir. Bölgedeki fay hatlarının hareketliliği ve tektonik aktiviteler bu olasılığı güçlendirmektedir Troya VIIa'nın kazı sürecini zorlaştıran Troya VI'nın üzerine inşa edilmiştir.

M.Ö. 13. yüzyıl ortalarına tarihlenen Troya VIIa, Homerik Troya için en güçlü adaydır bu evrenin savaş tarafından tahrip edildiği kazılarda ortaya çıkarılmıştır. Troya VIIa'yı sona erdiren ve tahmini M.Ö. 1184 yıllarında meydana gelen yangın ve katliamların delilleri bu evrenin Troya Savaşı sırasında Akalar tarafından kuşatılan şehir ile özdeşleşmesine neden olmuştur ve Troya Savaşı, Homeros tarafından yazılmış İlyada Destanı'nda ölümsüzleştirilmiştir.

Calvert'in 1000 Yıllık Boşluğu

Başlangıçta, Troya VI ve VII'nin katmanları tamamen göz ardı edildi çünkü Schliemann yanmış Truva II şehrini Homerik Troya olması ihtimalini tercih ediyordu. Arkeolojinin Schliemann'ın Troyasın'dan uzaklaştığı ve Homerik Troya'yı bir kez daha bulmak için çalışmalarına başlama Troya VI üzerine yoğunlaşmayla oldu Dörpfeld'in Troya VI'yı keşfetmesiyle "Calvert'in 1000 yıllık boşluğu" ortaya çıktı.

Bu 1000 yıllık boşluk, (M.Ö. 1800-800) Schliemann'ın arkeolojisinin hesaba katmadığı bir dönemdi ve böylece Troya zaman çizelgesinde bir delik oluşturdu. Homer'ın İlyada'sının şehir tarifinde surların bir tarafının bir bölümünün zayıf olduğu söylenir. Dörpfeld, 300 metrelik duvar kazıları sırasında zayıf bölümün Homerik Troya tarifine çok benzeyen bir bölümle karşılaştı. Dörpfeld, Homerik Troya'yı bulduğuna ikna oldu ve kentin kazılarını yapmaya başladı. Bu tabakanın duvarlarında (Troya VI) geç Helladik (LH) IIIa ve IIIb dönemlerinden kalma çok sayıda Miken çömleği ortaya çıkmıştır ve Troyalıların ve Mikenlerin arasında bir ilişki olduğu ortaya çıkarılmıştır. Duvarlardaki büyük kule "İlios büyük kulesi" gibi görünmektedir. Sonuç olarak kalıntılar şehrin Dörpfeld'in Homer destanındaki şehir olan İlios'a (Troya) rastladığını gösterdi. Schliemann'ın kendisi, Troya VI'nın Homerik Troya olması ihtimalini yüksek olduğunu belirtmiş ancak bununla ilgili bir şey yayınlamamıştır. Troya'yı bulmak konusunda Schliemann kadar tutkulu olan Dörpfeld tarafından onaylanan tek tartışma, kentin erkekler tarafından değil deprem tarafından tahrip edilmiş gibi görünmesi tartışmasıdır. Fakat Troya VII'nin Mikenlilerin saldırdığı Troya olmadığı konusunda çok az şüphe vardır.

Troya VIII (MÖ 700)

Troya VIII dönemi Helenistik Troya olarak bilinmektedir. Helenistik Troya, kültürel olarak Ege'nin geri kalanına benzerlik göstermektedir. Bu dönemde yaşanan olaylar, dönem sonrası Yunan ve Romalı tarihçiler tarafından günümüze aktarılmıştır. M.Ö. 480'de Pers Kralı Xerxes, Hellaspontine bölgesinden Yunanistan'a doğru yürürken, Troya VIII katmanında kazılarda bulunan Athena tapınağında 1000 sığır kurban etti. M.Ö. 480-479'daki Pers yenilgisinin ardından İllion ve bölgesi, Midilli'nin kıta mülkiyetine sahip oldu ve M.Ö. 428-427'de başarısız olan Midilli İsyanı'na kadar Midilli kontrolünde kaldı. Atina, İllion dahil sözde Aktaean kentlerini kurtarıp bu bölgedeki nüfusu Delian Ligi'ne dahil etti. Hellaspont'daki Atina etkisi, M.Ö. 411 oligarşik darbesiyle azaldı ve o yıl Spartalı general Mindaros, aynı şekilde Athena İllias'ı feda ederek Xerxes'i taklit etti. 399'da Spartalı general Dercylidas, Lampskenes hanedanı adına bölgeyi yöneten ve bölgeyi Pers etkisinden geri alan Yunan garnizonunu bölgeden kovdu. İllion, M.Ö. 387-386 arasındaki Antalcidas Barışı'na kadar Dascylium'daki Pers Satraplığının kontrolü altında kaldı. Bu yenilenen Pers etkisi döneminde (M.Ö. 387-367) Hellaspontin Frigya satrapı olan Ariobarzanes'in heykeli, Athena İllias tapınağının önüne dikilmiştir. M.Ö. 360-359 yılları arasında şehir, dönem dönem Atinalılar için çalışan Eğriboz adasından (Euboean), Oreuslu Charidemus tarafından kontrol altına alınıyordu. M.Ö. 359'da İllionluların (Troya) bir vekâletname ile onurlandırdığı Arriabos, oğlu Atinalı Menalaus tarafından şehirden kovuldu. M.Ö. 334 yılında İskender, Küçük Asya seferine çıkarken; şehre gelip Athena İllias tapınağını ziyaret edip zırhını buraya bağışladı. İskender, Homerik dönem kahramanlarının mezarlarını ziyaret edip onlara kurbanlar sunup daha sonra şehri serbest statüsüne çıkarıp vergiden muaf tuttu. İskenderin son planlarına göre Athena İllias tapınağını bilinen dünyadaki diğer bütün tapınlardan daha büyük bir şekilde yeniden inşa etmeyi

düşündü. Antigonus Monophtalmus, 311 yılında Troad'ın kontrolünü ele geçirdi ve Skepsis, Kebren, Neandreia, Hamaxitos, Larissa ve Kolonai kentlerinin sinoikliği olan, yeni Antigoneia Troas şehrini kurdu. M.Ö. 311-306'da Athena Illias'ın koinon'u, Antigonus'tan özerkliklerine ve özgürlüklerine saygı duyacağına dair bir güvence almayı başardı ve Koinon statüsü M.S. 1. yüzyıla kadar çalışmaya devam etti. Koinonlar genel olarak Troad kentlerinden oluşuyordu fakat 3. yüzyılın 2. yarısında bir süre Doğu Propontisten Myrlea ve Kalkedonda dahildi. Koinonlar'ın yönetim organı, her bir kentin iki delege tarafından temsil edildiği Synedrion idi. Özellikle finansıyla ilgili olarak, sinerjinin günlük çalışması, hiçbir şehirde birden fazla temsilcisi bulunmayan beş agonothetai okuluna bırakılmıştır. Bu eşit (orantılı değil) temsil sistemi, hiç kimsenin koinona siyasi olarak hakim olamamasını sağlamıştır. Koinon'un temel amacı, Athena Illias tapınağında düzenlenen yıllık Panathenaia festivalini düzenlemektir. Festival, festival süresince Ilion'a çok sayıda hacı getirmenin yanı sıra, bölgedeki tüccarları çeken muazzam bir pazar (panegiriler) yarattı. Ek olarak Koinon Illion'daki yeni bina rojelerini finanse etti, bunların içinde şehre kurulan yeni bir tiyatro ve kenti bu kadar büyük bir festivalde uygun bir yer haline getirmek için Athena Illias tapınağının geliştirilmesidir. M.ö. 302–281 döneminde, Ilion ve Troad, Ilion'un yakınlardaki toplulukları eşleştirerek kent nüfusunu ve bölgesini genişletmeye yardımcı olan Lysimachus krallığının bir parçasıydı. Lysimachus, Şubat 281'de Corupedium savaşında Seleucus I Nikator tarafından yenildi ve böylece Küçük Asya'nın Seleucid krallığı kontrolünü devretti daha sonra Seleucus'un Troad'ı geçerek yakındaki Trakya Chersonese Ilion'daki Lysimachia'ya giderken 281 Ağustos veya Eylül'ünde, kentin yeni sadakatlerini belirtmek onuruna bir kararname çıkardı. Eylül ayında Seleucus Lysimachia'da Ptolemy Keraunos tarafından öldürüldü ve halefi olan Antiochus I Soter'ı yeni kral

yaptı. 280'de veya kısa bir süre sonra Ilion, kendisiyle ilişkilerini güçlendirmek için cömertçe Antiochus'u onurlandıran uzun bir kararname çıkardı. Bu dönemde Ilion hala kale çevresinde çökmekte olan Truva VI tahkimatı dışında uygun şehir surlarından yoksundu ve 278'de Galya istilası sırasında şehir kolayca yağmalandı. Ilion, hükümdarlığının geri kalanı için Antiochus ile yakın bir ilişki kurdu; örneğin, M.Ö. 274'te Antiochus, vergi amaçlı olarak Ilion toprağına bağlanacak olan arkadaşı Assos Aristodikides'e toprak verdi ve M.Ö. 275-269 Ilion, kralı savaşta aldığı bir yara için başarıyla tedavi etmiş olan Amfipolis Metrodoros onuruna bir kararname çıkardı

Troya IX

Şehir, on bir günlük kuşatmanın ardından M.Ö. 85'te Sulla'nın rakibi olan Roma generali Fimbria tarafından tahrip edildi. Sulla, Fimbria'yı mağlup ettiği o yılın sonlarında, kenti sadakatini ödüllendirmek için yeniden inşasına yardım etti. Ilion, bu cömertlik eylemini ilk yıl olarak M.Ö. 85 olan yeni bir sivil takvim düzenleyerek karşılık verdi. Bununla birlikte, Roma'nın sağladığı statüsüne rağmen, şehir birkaç yıl finansal sıkıntı içinde kaldı. M.Ö. 80'lerde, Roma halkı yasadışı bir şekilde Athena Ilias'ın kutsal bölgelerine vergi uyguladı ve kent L. Julius Caesar'ı hakemliğe çağırdı. Aynı yıl şehir korsanlar tarafından saldırıya uğradı. M.Ö. 77'de, Athena Ilias'ın koinonunun yıllık festivalini yönetmenin maliyetleri, hem Ilion hem de Koinon'un diğer üyeleri için çok zorlayıcı hale geldi. L. Julius Caesar, bir kez daha finansal yükü düzenlemek için hakemlik yapmak zorunda kaldı. M.Ö. 74'te, İlianlar bir kez daha VI. Mithridates'e karşı Roma generali Lucullus'un yanında olarak Roma'ya sadakatlerini gösterdiler. Mithridates'in 63-62'deki son yenilgisini takiben, Pompey, Ilion'un yardımcısı ve Athena Ilias'ın patronu olarak kentin sadakatini ödüllendirdi. M.Ö. 48'de Jullius Ceasear da, Mithridatik Savaşları

sırasında kentin sadakatini kuzeni L.Julius Ceasear ile olan ilişkisini ve ailesinin Venüs'ten Troya Prensi Aenas üzerinden geldiğini söyleyerek İllian'lılar ile akrabalık kurdu. M.Ö. 20'de, İmparator Augustus İlion'u ziyaret etti ve önde gelen vatandaşının Euthydikos'un oğlu Melanippides'in evinde kaldı. Ziyareti sonucunda, Athena İlias tapınağının, bouleuterion (belediye binası) ve tiyatronun restorasyonunu ve yeniden inşasını da finanse etti. Tiyatro kısa bir süre sonra MÖ 12–11'de tamamlandı, Melanippides bu yararı kaydetmek için tiyatroda bir Augustus heykeli adadı.

Beycesultan Höyüğü

İLK TUNÇ ÇAĞI

Beycesultan, Denizli'nin Çivril ilçesine 5 km uzaklıkta yer alan ve Beycehöyük adıyla da anılan höyükte 1954- 1959 yılları arasında İngiliz arkeologları Seton Lloyd ve James

Mellaart tarafından ilk kazıları yapılan ve ikinci kazıları günümüzde Dr. Eşref Abay başkanlığındaki bir bilimsel kazı ekibi Ege Üniversitesi tarafından sürdürülen arkeolojik sit. Ayrıca höyüğün yakınında Beycesultan Türbesi yer almaktadır.

Tarih öncesindeki Kalkolitik Çağdan Bronz Çağı'na, Bizans İmparatorluğuna uzanan çok uzun bir sekans içinde yerleşime konu olmuş olması Beycesultan'ın en önemli özelliğidir. Kazılarda keşfedilen ve çok ince bir sanatın ve işçiliğın eseri olan buluntulardan bazıları Anadolu Medeniyetleri Müzesi nde ve Pamukkale'de Hierapolis müzesinde sergilenmektedir.

Beycesultan'da keşfedilen ve MÖ 2. binyılın başlarına tarihlenen bir Luvi dilinde bir hiyeroglif mühür, üzerinde tartışmalar sürmekle birlikte, Anadolu tarihinin erken dönemlerine ilişkin yeni soru işaretleri doğurmuştur.

Küllüoba Höyüğü

İLK TUNÇ ÇAĞI

Küllüoba Höyüğü, Eskişehir il merkezinin 35 km. güneydoğusunda, Seyitgazi İlçesi'nin 15 km. kuzeydoğusunda, Yenikent Köyü'nün 1.300 metre güneyindedir. Tepe, 300 x 150 metre ölçülerinde, 10 metre yükseklikte bir tepedir. Frigya dağlık bölgesinin kuzeyinde, yukarı Sakarya ovalarının batısında yer almaktadır. Ankara, Konya ve Afyon civarından gelen tüm doğal ulaşım hatları Küllüoba'nın bulunduğu bölgede birleşmektedir ve buradan batıya, Eskişehir, İznik, İnegöl ovalarına uzanır. Bu batıya giden yollar, Kuzey Ege, Güney Marmara, dolayısıyla Balkanlar'a devam eder.

Höyükteki kazılar Eskişehir Arkeoloji Müzesi başkanlığında ve İstanbul Üniversitesi Prehistorya ve Önasya Arkeolojisi Anabilim Dalı'ndan Prof. Dr. Turan Efe bilimsel yönetiminde 1996 yılında başlatılmıştır. Kazı çalışmaları İstanbul Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Yürütücü Sekreterliği, Kültür ve Turizm Bakanlığı ile INSTAP (The Institute for Aegean Prehistory - Ege

Prehistoryası Enstitüsü) tarafından finanse edilmektedir. Kazı çalışmaları günümüze kadar devam ettirilmiştir.

Höyükte, Geç Kalkolitik Çağ'dan Erken Tunç Çağı sonuna kadar kesintisiz yerleşme olduğu belirtilmektedir. Bununla birlikte üst katmanlarda Orta Kalkolitik Çağ'a ait olduğu ileri sürülen çanak çömlek buluntuları nedeniyle, yerleşme geçmişinin daha erken dönemlere uzandığı düşünülmektedir. En geç tarihlere ait buluntular Erken Tunç Çağı III evreye, yani Orta Tunç Çağı'na Geçiş Dönemi'ndendir. Öte yandan yerleşmenin güney ve güneydoğusu yönündeki tarlalarda Geç Helenistik Dönem'e ait bir yerleşme saptanmıştır. Höyüğün batı kesiminde tabakalanma eskiden yeniye şu şekildedir.

- evre Erken Tunç Çağı II başları
- evre Erken Tunç Çağı I
- – 5. evre Geç Kalkolitik Çağ'dan Erken Tunç Çağı'na geçiş
- 6. evre Geç Kalkolitik Çağ sonları

Höyüğün doğu kesiminde ise altta Erken Tunç Çağı I, üstte ise Erken Tunç Çağı II tabakalanmasından söz edilmektedir.

Erken Tunç Çağı II evresi sonları yerleşme, etrafı bir kerpiç surla çevrili yukarı şehir ve kale ile aşağı şehirden oluşmaktadır. Yukarı şehrin merkezi konumdaki meydanında megaron ve benzeri iki yapı ile saray olarak tanımlanan megaronlu, çok odalı bir yapı kompleksi ortaya çıkarılmıştır. Bu meydanı çevreleyen ve meydana bakan, radyal plandaki ve sura bitişik yapılmış konutlar, yine Eskişehir İli sınırları içinde yer alan Demircihöyük ve Tunceli'deki Pulur / Sakyol Höyük'teki gibi "Anadolu tipi yerleşim planı"nın Küllüoba yukarı şehirde de uygulanmış olduğunu göstermektedir.

Erken Tunç Çağı II. evre sonuna tarihlenen megaronlu yapı kompleksinin, Batı Anadolu kökenli olabileceği, Miken Dönemi saraylarının bu plandan esinlendiği ileri sürülmektedir. Erken Tunç Çağı II evreden itibaren Batı Anadolu yerleşmeleri genişlemiş ve yukarı şehir (akropol) / aşağı şehir yapılanması şekillenmeye başlamıştır. Bununla birlikte Küllüoba'da aşağı şehir / yukarı şehir farklılaşmasının Erken Tunç Çağı I. evrede olduğu ileri sürülmektedir. İkinci evrede ise kale kesiminde yapıların giderek anıtsal bir nitelik kazandığı belirtilmektedir. Temellerde daha büyük taşların kullanılmaya başlandığı bu evrede megaron ya da megaronsu yapıların da ortaya çıktığı görülmektedir.

Erken Tunç Çağı III. evre hakkında mimari buluntular oldukça sınırlıdır. Bu dönem Küllüoba'sına ilişkin bilgilerimiz ağırlıklı olarak çanak çömlek buluntularına dayanmaktadır. Bu dönem malzemesi Troya II – III ile çağdaştır ve daha çok Troya II ile paralellik göstermektedir. Küllüoba'nın unik eserleri depaslarıdır. Orta ve Batı Anadolu'nun Erken Tunç Çağı'nda içki kabı olarak kullanılan depaslar ortalama olarak 20-30 cm. uzunluğunda iken, Küllüoba depasları 40-50 cm. uzunluktadır.

Kazılarda ele geçen Suriye tipi şişe, yerleşmenin Kilikya ile Troya arasındaki Erken Tunç Çağı "Büyük Kervan Yolu" üzerinde yer aldığını göstermektedir. Ele geçen diğer buluntular da Mezopotamya'dan gelen ticaret yolunun yerleşimden geçtiğini saptamasını desteklemektedir.

Küllüoba yerleşmesinin 75 km. batısındaki Demircihöyük yerleşmesinden daha eskiye dayandığı öne sürülmektedir.

Erken Tunç Çağı II evresi sonlarına tarihlenen ve saray olarak görülen anıtsal yapıların, yönetici bir kadronun gerçek anlamda ortaya çıkışının mimariye yansımaları olarak görülmektedir ve Batı Anadolu'da ilk örnekleri bu evrede ortaya çıkmaktadır.

Küllüoba, Batı Anadolu İlk Tunç Çağı kronolojisinin daha sağlıklı saptanmasına önemli katkılarda bulunduğu gibi, aynı zamanda İlk Tunç Çağının ikinci yarısında uzak bölgeler arası ortaya çıkan yoğun ticaretin ulaştığı boyutlar ve batı Anadolu ile Ege dünyasında şehirciliğin gelişimi ile ilgili yeni bir bakış açısı getirmektedir

Kültepe höyüğü

İLK TUNÇ ÇAĞI

Kültepe, Kayseri'de bulunan ve Kaniş (Kanesh) harabelerinin bulunduğu bir antik kent ve ören yeridir.

2014 yılından bu yana Türkiye'deki Dünya Mirası Alanları Geçici listesindedir. Ayrıca Hitit dilinin en erken izleri ile birlikte, MÖ 20. yüzyıla tarihlenen yazılı buluntularla, Hint-Avrupa dil ailesinin en eski izleri keşfedilmiştir.

Kayseri il merkezinin 20 – 21 km. Kuzeydoğusunda, merkeze bağlı Karaev ya da Karahöyük, yeni adıyla Kültepe Köyü'nün hemen güneyindedir. Arkeoloji yayınlarına, uzaktan görünümüyle kül rengi bir tepe olması nedeniyle Kültepe adıyla girmiştir. Yakın çevrede ise Karahöyük olarak bilinmektedir. Türkiye'deki diğer Karahöyük adlı yerleşimlerle karışmaması için Kültepe-Karahöyük olarak adlandırılması önerilmektedir. Höyük günümüzde 20 metre yükseklikte, 550 x 450 metre boyutlarında bir tepe yerleşimidir. Yerleşim, 19. yüzyıl sonlarından itibaren büyük tahribat görmüştür. Tahsin Özgüç başkanlığındaki kazıların başlamasıyla koruma altına alınmıştır.

19. yüzyılın sonunda, Ortadoğu'da arkeolojik keşif ve kazı faaliyetleri hızlanmıştı. O dönemdeki araştırmacıların pek çok farklı hedefi bulunuyordu: Estetik değeri yüksek arkeolojik eserleri belli başlı Avrupa müzelerine kazandırmak, kutsal kitap coğrafyasının kanıtlanmasına çalışmak, eski Ortadoğu dillerinin çözülmesini sağlamak ve siyasi amaçlı bilgi toplamak gibi... İşte bu araştırmacılar, Osmanlı İmparatorluğu topraklarında gerçekleşen arkeolojik çalışmaların da öncüleri olmuşlardır. Bu yıllarda Avrupa eski eser piyasasında "Kapadokya tabletleri" diye adlandırılan, çivi yazılı kil tabletler satılıyordu. Orta Anadolu'dan geldiği bilinen bu tabletlerin kaynağını bulmak üzere Th. G. Pinches, Ernst Chantre, Hugo Winckler ve H. Grothe, Kültepe'de kısa süreli kazılar yaptılar; ama hedefe ulaşan, Hititçe'nin çözülmesine de katkısı olan Çekoslovak dilbilimci Bedrich Hrozny oldu.

Th.G. Pinches tarafından bulunan kil tabletlerde arkeoloji dünyasına tanıtılmıştı. Daha sonra E. Chantre başkanlığında 1893 – 1894 yıllarında kazılmıştır. Bu çalışmaları 1906 yılında H. Winckler ve aynı yıl içinde H. Grothe'nin, ardından 1925 yılında B. Hrozny'nin kazıları izlemiştir. Tahsin Özgüç başkanlığında 1948

yılında geniş çaplı kazılar başlatılmıştır. Bu alışmalar 2006 yılından itibaren Fikri Kulakoğlu tarafından yürütölmektedir.

Anadolu'daki en eski yazılı belgeler, 1800'lü yıllarda burada ortaya çıkarıldı. Eski Assurca ivi yazısı metinlerin özölmesi ve 1948'de başlayıp hâlen devam eden arkeolojik kazılar sayesinde, Hititler öncesinde Anadolu'nun siyasi yapısı, Kültepe ve Kültepe'nin yakın civarında koloni kurmuş olan Assurlu tüccarların varlığı ve günlük hayata dair bilgiler aydınlanmaya başladı.

Kazılarda ortaya çıkarılan buluntularla MÖ 3. binyıl başından Roma Dönemi'ne kadar yerleşim olduğu anlaşılmaktadır. Arkeolojik ve tarihsel olarak en önemli yerleşim Asur Ticaret Kolonileri Çağı'ndaki adıyla Kaniş'tir. Yerleşimdeki yapı katları, eskiden yeniye doğru,

- 18. yapı katı (Höyük); Erken Tunç Çağı I
- 17. – 14. yapı katları; Erken Tunç Çağı II
- 13. – 11. yapı katları; Erken Tunç Çağı III
- 10, – 9. yapı katları / Karum 3 – 4; Erken Tunç Çağı III - Orta Tunç Çağı
- 8. yapı katı / Karum 2; Asur Koloni Dönemi
- 7. yapı katı / Karum 1b; Asur Koloni Dönemi
- 6 – 5. yapı katları / Karum 1a; Asur Koloni ve Hitit Dönemi
- 4. – 3. yapı katları; Demir Çağı
- 2. - 1. yapı katları; Helenistik Dönem ve Roma Dönemi

Tahsin Özgüç'ün 1948 yılından bu yana yürüttüğu kazılarda ortaya ıkarılan Asur ivi yazılı tabletlerden sadece Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde ve Kayseri Arkeoloji Müzesi'nde 13 binin üzerinde bulunmaktadır. Genel olarak "Kapadokya Tabletleri" olarak bilinen bu tabletlerden British Museum, Louvre Müzesi ve Amerikan müzelerinde çok sayıda tablet bulunmaktadır.

Kazılarda ortaya çıkartılan kil tabletler ve diğer buluntulardan MÖ 19. – 17. yüzyıllar arasında Mezopotamya ile Anadolu arasındaki zengin ticari ilişkileri ortaya koymaktadır. Bu haliyle İç Anadolu'daki birkaç önemli yerleşmeden biri olarak görülür. Bu ticari ilişkilerin MÖ 3. binyılın ikinci yarısında, yine zengin bir Hatti kenti olduğu dönemde ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Kültepe, Kızılırmak güneyi için Erken Tunç Çağı'nın tüm evreleri ile Erken Tunç Çağı'ndan Orta Tunç Çağı'na geçişi açıklayan çok değerli bilgiler sunan bir yerleşmedir.

Alacahöyük Müzesi

İLK TUNÇ ÇAĞI

Alacahöyük, 1835 yılında W.G.Hamilton tarafından keşfedildi. 1907'de Theodor Makridi, İstanbul Müzeleri adına kazıyı yürüttü. Sistemli kazılara 1935'te Türk Tarih Kurumu adına Dr. Hamit Koşay ve Prof. Remzi Oğuz Arık

tarafından başlandı; 1936'dan sonra Hamit Zübeyr Koşay, daha sonra H.Z. Koşay – Mahmud Akok, son senelerde de M. Akok tarafından 1983'e kadar sürdürüldü. 1983'te ara verilen kazılara 1996'da Prof. Dr. Aykut Çınaroğlu tarafından yeniden başlandı.

Eski Tunç Çağı ve Hitit çağında çok önemli bir kült ve sanat merkezi olan Alaca Höyükte 4 kültür katı açığa çıkartılmıştır.

Alaca Höyük'te 1. kültür katı, Geç Demir Çağı (Frig), Hellenistik, Roma, Bizans, Selçuklu-Osmanlı dönemleri ile temsil edilmektedir. Geç Demir Çağında höyüğün her yanı iskân edilmiştir. Küçük evlerden oluşan bu kat, MÖ 650'den daha eski değildir.

Mabedi, büyük yapıları, özel-blok evleri, sokakları, büyük küçük su kanalları, şehir suru, biri kabartmalı orta statlarla süslü sfenksli, diğeri poternli anıtsal kapılarıyla Hitit İmparatorluk Çağı (MÖ.1450-1200) 2. kültür katını oluşturur.

Kalker temel üzerine andezit bloklarla inşa edilmiş olan Sfenksli Kapının genişliği 10 metredir. O, bir yolla bağlandığı büyük mabedin anıtsal geçididir. Dış girişin iki yanındaki büyük söğe bloklarının dış yüzleri sfenks protomlarıyla süslüdür. Kulelerin dış

ve iç yüzleri kabartmalı ortostadlarla bezelidir. Sol kulede, kaide üzerinde ayakta duran boğa “Göklerin Fırtına Tanrısını” sembolleştirir. İzleyen blok'ta, sunak önünde dua jestinde ilerleyen kral ve kraliçe, arkadaki bloklarda kült objeleri taşıyıcılarının önünde, kurban hayvanları keçi ve koçların getirilişi, merdiven ve hançerle gösteri yapan figürler izlemektedir. Arkasındaki blokta, ilki küçük bir hayvanı, olasılıkla bir ritonu taşımakta, diğeri saz çalma katıdır. Sonuncu blokta, iki tekerlek üzerinde sağa yönlendirilmiş, iri bir boğa görülmektedir. Sırtındaki yüksek çıkıntı onun, bir kült objesi olduğunu düşündürmektedir. Aynı kulede, üstte ikinci sıradaki iki blokta geyik, domuz avları iki friz halinde düzenlenmiştir. Sağ kule köşe bloklarda, tahtında oturan tanrıça ile ona tapan görevlileri gösteren kabartmalar yerlerinde korunmuştur. Alaca Höyük “Sfenksli Kapı” serisinde bir kült/bayram kutlanışının canlandırıldığı açıktır.

Alacahöyük 3. Kültür katını Erken Tunç Çağı (MÖ 2500-2000) oluşturur. Hitit kültürüne kaynaklık eden kültürlerin önde geleni olan yerli Hatti Uygarlığının aydınlanmasında çok katkıları olan Alaca Höyük ErkenTunç Çağı hanedan mezarları, bu çağın en önemli buluntularıdır. İnamural (Şehir İçi Gömme) mezarlar özel olarak ayrılmış bir alanda toplanmıştır. Dört yanı taşla örülmüş dikdörtgen mezarlar ahşap hatıllarla kapatılmış, damları üzerine kurban edilmiş sığır başları, bacakları yerleştirilmiştir. Altın, gümüş, elektrik, bakır, tunç, demir ve değerli taşlardan oluşan zengin ölü hediyeleri onların hanedana ait olduklarını göstermektedir. Çoğu altın, gümüş kapların dövme, dökme, kakma teknikleri, altın mücevheratın ince süsleri uzun bir gelişmenin ürünleridir. Anılan bu eserler, günümüzde Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesinde sergilenmektedir.

4. kültür katını oluşturan Geç Kalkolitik Çağ (MÖ 5500-3000) ana toprak üzerine kurulmuş ilk uygarlıktır.

Gerdekkaya Anıtı

İLK TUNÇ ÇAĞI

Gerdekkaya Mezar Anıtı, Eskişehir ili Seyitgazi ilçesi Çukurca köyü yakınlarında yer alan bir anıt mezardır.

Yapı, kaya oyması olarak inşa edilmiştir. Anıt, üç ayrı bölümden oluşmaktadır. Giriş holünde üçgen alınlık ve iki sütun vardır. Anıtın arka kısmında iki ayrı kapı ve iki ayrı mezar odası bulunmaktadır. Mezar odalarında kemerli mezar teknesi veya diğer bir deyişle lahitler bulunmaktadır. Mezarların Helenistik döneme ait olduğunu düşünülse de Bizans ve Roma döneminde de kullanıldığı bilinmektedir.

Anıtın Bizans döneminde kullanıldığının en büyük kanıtı ise "Gorgos" ve "Zotikos" isimlerinin yer almasıdır. Seyitgazi ilçesi ve Çukurca köyü halkı tarafından anıta "Kızlar Manastırı"

denilmektedir. Anıt, 1991 yılında Eskişehir Müze Müdürlüğü tarafından restore edilerek ziyarete açılmıştır.

Kaniş - Kültepe Yolu

ORTA TUNÇ ÇAĞI

Assur Ticaret Kolonileri Çağı olarak adlandırılan bu dönem hakkında en geniş bilgiyi bize Kayseri yakınlarındaki Kültepe’de (Kaniş/Neşa) bulunan çiviyazılı tablet arşivleri sağlamaktadır. Bugüne kadar sayısı 20.000 civarında olan tabletler sayesinde, bu dönemin ticareti hakkında ayrıntılı bilgiler edinilmektedir. Bu belgelerden anlaşıldığına göre Anadolu’da, Assurların ticaret yaptığı çok sayıda kent bulunmaktaydı. Bu kentlerden büyük birer ticaret merkezi halinde olanlar, karum adını almaktaydı. Karum ismi, Assurca olup, “liman,

rihtim” anlamına gelmektedir. Yazılı kaynaklarda şimdye kadar yirmi karum adı tespit edilmiştir: Abum, Buruddum, Durhumit, Eluhut, Hahhum, Hattuş, Hurrama, Kaniş, Nihriya, Buruşhattum, Şamuha, Şimala, Taviniya, Tegarama, Timelkia, Şupululia, Urşu, Vahşuşana, Va/uşhania ve Zalpa. Karumların en önemlisi ise Karum Kaniş idi. Daha küçük ticaret kentlerine vabartum ismi verilmekteydi. Aynı şekilde Assurca olan bu isim, “misafir, konuk” anlamına gelmektedir. Vabartumlar, birçok yönden daha büyük olan karumlara bağlı olan kentler idi. Yazılı kaynaklardan 24 adet vabartum bilinmektedir. Tüm bu kentler, Assurların Anadolu’da kurdukları ticaret ağının parçalarıydılar. Orta Tunç Çağı Anadolu hakkında en önemli bilgiler Kayseri yakınlarındaki Kültepe (Kaniş/Neşa) kazısından edinilmektedir. Kültepe’nin Assur Ticaret Kolonileri Çağı’ndaki ismin iki farklı yazılışı vardır: Kaniş ve Neşa, bununla beraber yazılı belgelerde Kaniş isminin daha çok kullanıldığı görülmektedir. Buradaki ilk kazılar E. Chantre (1893) ve H. Winckler ile H. Grothe (1906) tarafından yapılmış olsa bile, sadece höyük kazılmış ve yazılı kaynaklar ele geçmemiştir. 1925 yılında B. Hrozný, ilk defa tepenin aşağısında yer alan düzlükte kazı yapmış ve burada bir tablet arşivi bulmuştur. Fakat ertesine sene kazı izni alamamıştır. Aradan uzun yıllar geçtikten sonra 1948 yılında bir Türk ekip, Prof. Dr. Tahsin Özgüç başkanlığında burada tekrar kazılara başlamış ve farklı kazı başkanlarıyla bugüne kadar gelmiştir. Bu kazı sayesinde ele geçen yazılı belgeler, sadece Anadolu’nun Orta Tunç Dönemi’ni aydınlatmakla kalmamakta, aynı zamanda Önasya Tarihi’ne ve özellikle dönemin ekonomi tarihine ışık tutmaktadır. Şimdye kadar Kültepe’de, Eski Assur Dili’nde yazılmış, 20.000 civarında çiviyazılı kil tablet ele geçmiştir ve bu tabletlerin çoğu da ticari konuları içermektedir.

Şehir olarak Kültepe, höyük ve karum olmak üzere iki farklı bölümden oluşur. Höyük bölümü 500 m çapındadır ve aşağı karumundan 20 m kadar yükselir. Daha eski bir yerleşmenin devamı olduğu anlaşılan höyükte, arkeolojik kazılar sayesinde karum ile çağdaş olan iki tapınak, bir depo binası ve bir saray ortaya çıkarılmıştır. Kaniş kralının oturduğu saray, araştırmacılar tarafından “Varşama Sarayı” olarak adlandırılmıştır, çünkü kazılar sırasında burada bulunmuş olan bir çiviyazılı tablet, Mama Ülkesi kralı Anum-Hirbi’nin Kaniş kralı Varşama’ya yazmış olduğu bir mektuptur. Bu mektup sayesinde Anadolu yerel kralların da Assurlular tarafından Anadolu’ya getirilen yazıyı kullandıkları anlaşılmaktadır. Kentin ikinci bölümünü oluşturan karum ise, höyük kısmından çok daha büyük bir alanı kapsamaktadır ve yaklaşık 2 km’lik bir çapa sahiptir. Bir sur tarafından çevrelenen karum, meydanlar ve sokaklarla ayrılan mahallelerden oluşmaktadır, ana caddeler arabaların geçebileceği kadar genişti ve atık su için kanallar bulunmaktaydı. Karumda yer alan evlerde daha ziyade Assurlu tüccarlar oturmaktaydı. Bu nedenle çiviyazılı tabletlerin çoğu da bu mekânlarda ele geçmiştir. Kültepe’de ele geçen metinlerin arasında ticaret ile ilgili değişik konularda yazılmış belgeler mevcuttur. Teslim ve iade belgeleri, kayıtlar, satın alma belgeleri, borç senetleri, rehin muameleleri, isim listeleri, yol masraf kayıtları, ihtilafların kaydedildiği metinler, mahkeme tutanakları ve mektuplar vardır. Bu çeşitlilik sayesinde, dönemin ticareti hakkında çok renkli ve bazı durumlarda çok ayrıntılı bir izlenim elde edilmektedir. Kültepe’de ele geçen ve yayınlanmış olan tüm tabletlere baktığımızda, fiyatların sabit kalmadığı da görülüyor. Fiyatlar bazen malın kalitesine göre, bazen ise kalitenin aynı olmasına rağmen değiştiği kaydedilmiştir. Bazı bilimciler bunun, borsanın ve enflasyonun ilk örneği olduğunu düşünmektedirler. Bir metinde “Uşur-şa-ıştar bana

geldiği zaman gümüşün fiyatı yüksekti” diye bir ibarenin geçmesi de bunu destekler niteliktedir.

Hattuşaş - Boğazköy

ORTA TUNÇ ÇAĞI

Hattuşa ya da Hattuşaş, Hititler'in Geç Tunç Çağı dönemindeki başkentidir. Çorum il merkezinin 82 km güneybatısındaki Boğazkale ilçesinde bulunmaktadır.

Kent, tarih sahnesinde, Hitit İmparatorluğu'nun MÖ 17. ile 13. yüzyıllar arasında başkenti olarak yer almıştır. Hattuşaş, 1986 yılında UNESCO Dünya Mirasları listesine dahil edilmiştir. Hattuşaş Çorum'un Sungurlu ilçesinin güneydoğusunda Boğazkale ilçesinin 4 km doğusundadır.

Kentte yerleşime dair ilk bulgular MÖ 6. binyıla kadar gitmektedir. MÖ 3. binyılda Hattiler bölgeye yerleşmeye başlar. Yerleşime bu

dönemde Hattuş denilir. MÖ 19. ve 18. yüzyıllarda bölgeye gelen ve Kültepe merkezli ticaret kolonisi kuran Asurlular burada bir yerleşim yeri oluşturmuş, kentin aşağı kısmına yerleşmişlerdir. Kentin MÖ 1700 civarında Kuşşara kralı Anitta tarafından yakılıp yıkıldığı bilinmektedir. İlerleyen dönemde Hitit Kralı I. Hattuşili başkenti buraya taşımıştır. Kent kuzeyden gelen ve Asur-Mısır arşivlerinde Kaşkalar adı verilen kavimin saldırısına uğramıştır. Hititler tarafından başkent olarak bu dönemde Sapinuwa kullanılmıştır. MÖ 13. yüzyılda kral III. Murşili başkenti yeniden Hattuşa yapmıştır. Kent imparatorluğun yıkılışına kadar devletin merkezi olmuştur.

Kent yaklaşık olarak 2 kilometrekarelik dağlık bir arazide inşa edilmiştir. Kentin etrafında MÖ 1344-1322 arasında hüküm sürmüş I. Şuppiliuma döneminde inşa edilen surlar mevcuttur. Kentin içinde devletin idarî merkezi, asillerin ikamet ettiği evler, tapınaklar ve askeri yapılar mevcuttur. Kraliyet mensupları kentin yukarı kısmında ikamet ederken tahkimatların içinde iç kale de

mevcuttur. Kentin alt kısımlarında daha çok ahşaptan ve kerpiçten evler bulunurken kentin ihtiyaçları için tarımsal faaliyet alanları ve erzak depoları da buunuyordu. Günümüze ancak taş temelli tapınak ve sarayların kalıntıları kalmıştır.

Kent imparatorluğun Bronz Çağı Çöküşüyle beraber ortadan kalkmasıyla yıkılmış ve Frig dönemine kadar toplumsal hayat kesintiye uğramıştır. Sonra kısmen Galatlar tarafından kullanılan yerleşim Hititler dönemindeki önemini bir daha kazanamamıştır.

Hitit Devleti'nin başkenti olan Hattuşaş sanat ve mimarlık alanında gelişmeler göstermiştir. Hattuşaş sözcüğü Hattus sözcüğünden yani Hatti insanların verdiği orijinal addan gelir. Hattuşaş çok geniş bir alana yayılmıştır. Yapılan kazılarda 5 kültür katı ortaya çıkmıştır. Bu katlarda Hatti, Asur, Hitit, Frig, Galat, Roma ve Bizans dönemlerinden kalma kalıntılar bulunmuştur. Kalıntılar Aşağı Kent, Yukarı Kent, Büyük Kale (Kral Kalesi), Yazılıkaya'dan oluşmaktadır.

Aşağı Şehir

Hattuşaş'ın kuzeyde kalan kısmına "Aşağı şehir", güneyde kalan kısmına "Yukarı Şehir" denir. Hattuşaş'daki kalıntıları ilk olarak Fransız arkeolog Charles Texier keşfetmiştir. 1893-1894 yıllarında kazılar başlatılmıştır ve bu kazılardan sonra 1906'da Alman Hugo Winckler ile İstanbul Arkeoloji Müzesi'nden Thedor Makridi Bey çivi yazısı ile yazılmış büyük bir Hitit arşivi bulmuşlardır. Hattuşaş'da MÖ III. binden itibaren yerleşim görülmektedir. Bu dönemdeki yerleşmeler genellikle Büyükkale çevresinde oluşmuştur. MÖ 19. ve 18. yüzyıllarda Aşağı Şehir'de Asur Ticaret Kolonileri Çağı yerleşmeleri görülmektedir ve şehrin adına ilk kez bu çağa ait yazılı belgelerde rastlanmıştır. Ortaya çıkan yazıtlardan Hattuşaş'ın MÖ 18. yüzyılda Kuşşara kralı Anitta tarafından tahrip edildiği ortaya çıkmaktadır. Bu tarihten sonra M.Ö 1700 yıllarında

Hattuşaş yeniden yerleşime açıldı ve MÖ 1600'lerde Hitit Devleti'nin başkenti olmuştur. Kurucusu Anitta gibi Kuşşara kökenli olan I. Hattuşili'dir.

Yukarı Şehir

Hattuşaş'ın "Yukarı Şehir" denilen bölgesi 1 km² alana yayılmıştır ve eğimli bir arazi şekli vardır. Yukarı Şehir genellikle tapınaklar ve kutsal alanlardan oluşur. Yukarı Şehir güneyden çevrilen bir surla donatılmıştır. Bu sur üzerinde 5 tane kapı vardır. Kentin en yüksek noktasında bastion ile "Sfenksli Kapı" yer almaktadır. Güney surunun doğu ve batı ucunda karşılıklı "Kral Kapısı" ve "Aslanlı Kapı" yer almaktadır.

Antalya Elmalı Müzesi

Antalya'nın 111 kilometre güneybatısında yer alan Elmalı ve çevresi, kendine has stratejik ve coğrafi konumu ile Neolitik Dönem'den günümüze dek, kesintisiz olarak pek çok uygarlığın gelişmesine sahne olmuştur. Bölgede yapılan arkeolojik araştırmalar ve kazılar sonucu ortaya çıkarılmış olan yerleşim yerleri, mezarlar, mimari bulgular ve buluntular bölgede oldukça yüksek ve farklı kültürlerin varlığına işaret etmektedir.

Türkiye'nin arkeolojik ve tarihi müzeleri arasında önemli bir yere sahip olan Elmalı Müzesi'nde bölgenin tarihini aydınlatan çok önemli arkeolojik eserler sergilenmektedir. Elmalı Müzesi, Gündoğın Mahallesi, İbrahim Elmalılı Caddesi üzerinde bulunan Eski Hükümet Konağı'nda kurulmuştur. Yapı içinde müze ihtiyaçlarına uygun biçimde değişiklik yapılarak üçü zemin, sekizi birinci katta olmak üzere on bir adet teşhir salonu

oluşturulmuştur. Teşhir tanzim çalışmaları Antalya Müzesi Müdürlüğü'ne bağlı olarak 2011 yılı başında tamamlanan müze, 13.06.2011 tarihinden itibaren ziyarete açılmıştır. Müze, açık hava galerisi olan bir bahçeye de sahiptir.

Müze binasının giriş katında idare bölümü ve girişin sol yanındaki I No.lu salonda yer alan 8 vitrindeki sergileme, geç kalkolitik döneme ait Bağbaşı Eserleri ile başlatılmış; Karataş Semayük'ün ilk Tunç Dönemi Eserleri ile devam ettirilmiştir. Yine aynı katta aynı dönemlere ait mezar ve depolama kaplarından seçilmiş örnekler sergilenmektedir. 3 No.lu salonda Karataş Semayük mezarlık alanında bulunmuş olan 3 adet küp mezar, özgün konumlarda sergilenmiştir. I. katın sağ yanında, 1 No.lu teşhir salonunda, Hacimusalar, Höyük ve Karaçakır kazılarında bulunan eserler teşhir edilmiştir. Diğer vitrinlerde Karaburun, Kızılbel ve Bayındır Tümülüsleri kazılarında elde edilen buluntular sergilenmekte; 3 No.lu salonda Likya şehir sikkeleri ve Roma imparatorluk sikkeleri;

I. katın sol yanında, 5 No.lu salonda ise İ.Ö 5. yüzyıl Elmalı definesine ait imitasyon örnekler sergilenmektedir.

Şapinuva Caddesi

ORTA TUNÇ ÇAĞI

Boğazköy (Hattuşa)'deki arşivlerde 25.000'den fazla sayıda tablet ve tablet parçası bulunmuştur. Ayrıca Anadolu'da yapılan diğer kazılarda Tokat ilimizin Zile ilçesi yakınlarındaki Maşathöyük (Tapigga), bugün Çorum'a bağlı olan Ortaköy (Şapinuva) ve Sivas-Kuşaklı (Şarişsa)'da da arşivler ortaya çıkartılmıştır. Başkent Hattuşa'daki arşivler tam anlamıyla bir devlet arşivi niteliğindedir. Mitolojiden tıbbı, dinden hukuka çeşitli konularda kayıtlar bulunmasına rağmen, sivil yaşam, yani basit halkın yaşamı hakkında doğrudan bilgi veren tabletler yoktur. Bununla birlikte, özellikle kanun metinleri sayesinde sıradan insanın yaşamı hakkında fikir sahibi olabilmekteyiz. Bunun yanı sıra az önce isimleri sayılan Hitit merkezlerinde ve çevresinde de halkın yaşadığı yerleşim birimleri henüz tespit edilememiştir.

Eflatun Pınar Hitit Anıtı

ORTA TUNÇ ÇAĞI

Eflatunpınar ya da Hitit Su Anıtı, Konya ilinin Beyşehir ilçesi sınırları içerisinde, iki doğal su kaynağının yeryüzüne çıktığı bir alana yerleşmiş, Beyşehir Gölü'ne yaklaşık on

kilometre mesafede, MÖ 14. yüzyıla tarihlendirilen Geç Hitit kalıntılarının ve orijinal halini muhafaza eden üç anıtın bulunduğu bir höyüktür. Ana anıt, 7 metre eninde ve 4 metre yüksekliğindeki abide, 14 taştan yapılmıştır. Tarihi Antik Yunan filozofu Eflatun'dan 1000 yıl öncesine dayanmakla birlikte, halk arasında bu şekilde adlandırılmaktadır.

2014 yılında UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesi'ne Hitit Kutsal Su Tapınağı olarak dahil edilmiştir. Listeye dahil edilmesindeki Üstün Evrensel Değerler Gerekçesi: Eflatunpınar su havuzunun özelliği, akan suların merkezi havuz sistemi ile toplanarak, gerektiği zaman tasarruflu bir şekilde kullanılan nadir su sistemlerinden biridir. Bu anıt sadece görünüş itibarıyla, düzeniyle ve ikonografi yapısıyla ender anıtlardandır, aynı zamanda da yapımı esnasında kullanılan teknoloji ve sanatkarlık bakımından da çok nadide bir anıttır.

Eflatunpınar'da ayrıca 15. yüzyılda, Otlukbeli Muharebesi öncesindeki dönemde, Osmanlı İmparatorluğu'na karşı Karamanoğulları Beyliği'ne yardım eden Akkoyunluların kuvvetleri ile Fatih Sultan Mehmet'in oğlu şehzade Mustafa komutasındaki Osmanlı kuvvetleri arasında bir savaş cereyan etmiş ve savaştan Osmanlılar galip çıkmıştır.

Sarissa Antik Kenti

ORTA TUNÇ AğI

Başören köyünde bulunan ve Kuşaklı ren yeri olarak bilinen Sarissa, Hititlerin önemli yerleşimlerinden biridir. M..1400 ve 1500'l yıllarda önemli bir yerleşim merkezi olan ve Hitit krallarının başkent boğaz köyden gelerek yazlık olarak konakladıkları Sarissa şehri, ülkemizde tablet buluntusu veren 5. şehirdir.

1993 yılında Sivas müze müdürlüğü adına başlatılan arkeolojik kazılar 1994 yılından beri Almanya Malburg üniversitesinden Prof.Dr. Andras Müler Karpe başkanlığındaki bir ekip tarafından yürütölmektedir.

Kazılarda şimdiye kadar bilinen en büyük Hitit tapınaklarından C binası ile kralın sarayı ile şehrin güney ve kuzeybatı sur kapıları ortaya çıkarılmıştır. Ayrıca Kazılarda büyük bir tapınağa, bir mektuba, çömlekten yapılmış ikiz boğa Rhyton heykeline çeşitli tabletlere rastlanılmıştır.

Kuşaklı höyüğünün güneyinde, Hitit barajı ve açık hava tapınağı yer almaktadır. Mezra yaklaşık 1,5km uzaklıktadır. Kuşaklı höyüğünün içme suyunun karşılandığı ve dinsel ayinlerin yapıldığı bir alandır. Güney kısmı kayalık ve dik yamaçlardan oluşan bir düzlükte taşlarla set yapılarak gölet oluşturulmuştur.

Göletin batı tarafında Hitit yazılı metinlerinde geçen Huvaşı Taşı'nın bulunduğu tapınma alanının mimari öğeleri, kuzeyde suyun tahliye edildiği taştan örölen kanallar, doğu ve batı yönde bazı mimari kalıntıların izleri göröür. Kuşaklı Hitit Kral'ının burada bazı dini törenlere katıldığı Hitit Yazılı metinlerinden anlaşılmaktadır.

Maşat Höyük

ORTA TUNÇ ÇAğI

Tokat il merkezinin güneybatısında, Zile'nin 20 km. güneybatısında, Yalinyazı Köyü'nün (eski adıyla Maşat Köyü) 1 km. güney-güneybatısında yer alan bir höyüktür.

Höyük 450 x 225 metre boyutlarında olup ova tabanından, kazı yapıldığı yıllarda yaklaşık 29 metre yükseklikteydi.

Bugünkü Maşat Köyü, Horasan'ın Meşhed bölgesinden Anadolu'ya göç eden bir Türk boyunun kurduğu köydür ve adı buradan gelir. Bu köy halkı höyüğün yer aldığı tepeye Höyüktepe demektedir ve bu adlandırma da Orta Asya ve İran'da bu tür yerlere verdikleri addır.

Höyük ilk kez 1943 yılında yüzeyde bulunan bir Hitit Dönemi tabletinin yayımlanmasıyla tanınmıştır. Söz konusu belgede "Tapigga" adındaki kentin bir MÖ 2. binyıl kenti olduğu yazmaktaydı. İlk dönem kazılar 1945 yılında, söz konusu tabletin dahil olduğu arşivi bulmak amacıyla Prof. Dr. Ekrem Akurgal başkanlığında bir ekip tarafından yapılmıştır. Daha sonra 1973-80 yıllarında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nden Prof. Dr. Tahsin Özgüç başkanlığında kazılmıştır.

En st tabakanın Demir ağı tabakası olduğu, ikinci ve cnc tabakalarının Hitit Dönemi'ne, dördüncü tabakanın ise Erken Tunç ağı'na ait olduğu belirtilmektedir. Bununla birlikte höyükte Geç Kalkolitik ağ ve Erken Tunç ağı I yerleşmesinin de olduğu kabul edilmektedir.

Buluntular

Demir ağı yerleşimi esas itibarıyla Frig yerleşimi olmakla birlikte Frigler kentin kale kesimini iskan etmişlerdir. Bununla birlikte bu dönemde kentin kuzey, kuzeydoğu ve doğu yönleri yoğun yerleşim görmüştür. Kale kesiminde  yapı katı vardır. En alttaki Hitit sarayının enkazı üzerine inşa edilmiştir. Evler taş temeller üzerinde kerpiç tuğlalarla inşa edilmiştir. Farklı boyutlarda kerpiç tuğlalar kullanılmakla birlikte 40 x 40 x 6 cm. boyutlarındakiler coğunluktur. Evler de, tabanları sıkıştırılmış toprak olan odalar da dörtgen planlıdır. Plan veren iki odalı bir ev 16 x 6 metre ölçülerindedir. Bu Frig katı M 75 ile 650/600 tarihlerine ait görülmektedir.

Frig yerleşiminin son iki katı Anadolu'daki Pers imparatorluğu egemenliği dönemini temsil etmektedir. Buna karşın sanat alanında yerli Anadolu geleneği kesintisiz bir biçimde sürmektedir. Bununla birlikte II. yapı katında ele geçen bazı sanatsal çalışmalarda Akamenid etkileri görülmektedir.

Frig yapı katının en yeni tabakası M 450 – 300 yıllarına tarihlenmektedir. Bundan sonra höyük terk edilmiş, enkazı asırlar boyu açıkta kalmış, vredeki yerleşimler tarafından bir taş ocağı olarak kullanılmıştır. Daha sonraki yüzyıllarda iskan görmemiştir.

Höyük, tarımsal faaliyetler ve kaçak kazılarla tahrip olmuş durumdadır. Kazı yapıldığı yıllarda ova tabanından yaklaşık 29 metre yükseklikte olan tepe, günümüzde artık yayvan bir tepe

görünümündedir. Tarımsal faaliyetler nedeniyle tahrip olmaya devam etmektedir.

Yazılıkaya Açık Hava Tapınağı

SON TUNÇ ÇAĞI

Yazılıkaya, Çorum ilinde, Hitit başkenti Hattuşaş (Boğazköy) antik yerleşkesinin 2 km kuzeydoğusunda yer alan, doğal kayalar arasına yapılmış Hitit açık hava tapınağıdır. Kayalar arasındaki iki açıklık (A ve B odaları) Hitit tanrılarını resmeden rölyeflerle işlenmiştir ve Hitit döneminden kalan en önemli anıtsal eserlerden biridir.

Alandaki kazılar 1931'de Boğazköy ile birlikte başlayıp aralıklı olarak 21. yüzyıla kadar devam etmiştir. Bu kazılarda bir zamanlar

kaya grubunun önünde bulunan ve galerilere ulaşımı kontrol eden çok odalı bir yapı grubunun temelleri de ortaya çıkarmıştır. Yazılıkaya alanı MÖ 16. yüzyıldan beri kullanılmış olmakla birlikte, MÖ 13. yüzyıl ortalarında tanrı ve kral rölyeflerinin işlenmesiyle son şeklini almış ve daha büyük bir önem kazanmıştır.

Büyük Galeri (Oda A)

Büyük galeriyi duvar gibi çevreleyen kayaların yüzeyine kabartma olarak 63 tanrı figürü işlenmiştir; bunlardan batı duvarındakiler erkek tanrıları, doğu duvarındakiler ise tanrıçaları resmeder. Yan yana dizili figürler profilden verildiği ve bütün tanrı ve tanrıçalar aynı yöne dönük resmedildiği için burada bir tören alayının canlandırıldığı aklı gelir. Bu iki sıranın ortada birleştiği noktada Hitit dininin baştanrıları Fırtına Tanrısı ve Güneş Tanrıçası gösterilmiştir. Tanrı ve tanrıça kabartmalarının çoğunun yanına isimleri Luvi hiyeroglifi ile işlenmiş olmakla birlikte, aşınma ve tahribat nedeniyle bunların kimi okunamaz durumdadır. Tanrı ve

tanrıça isimlerinin Hitit yerine Hurrice isimleriyle yazılmış olması, MÖ 13. yüzyılda Hurri dini etkisinin Hitit kraliyet kültürü üzerindeki güçlü etkisinin bir göstergesidir. Hava Tanrısı Teşup, Hurri ve Şeri adlı iki kutsal boğasıyla birlikte dağ tanrıları Nanni ve Hazzi'nin, Tanrıça Hepat ise bir parsın üstünde canlandırılmıştır. Hepat'ın arkasında duran oğlu Tanrı Şarruma ile birlikte bu üçlü kutsal bir aile oluşturur. Büyük galerideki en büyük kabartma IV. Tuthaliya'ya aittir ve doğu duvarında yer almaktadır.

Küçük Galeri (Oda B)

Ayrı bir girişi olan küçük galeride de kabartmalar vardır. Girişin iki yanında kanatlı ve aslan kafalı iki mitolojik figür yer alır. Galeride IV. Tuthaliya'nın iki kabartması vardır ve bunlardan birinde koruyucu tanrısı Şarruma tarafından kucaklanması gösterilmiştir. Küçük galerideki öbür kabartmalarda 12 tanrı ile Yeraltı Kılıç Tanrısı (Nergal) canlandırılmıştır. Gene kayalara oyulmuş üç nişin içinde ise Hitit kral ailesi bireylerinin küllerinin saklandığı kapların bulunduğu ileri sürülmüştür.

Kabartmalar Hitit tanrı, tanrıça ve kralların göstermekle birlikte, Hurri etkisi taşımaktadır. Bu da Yazılıkaya'nın Hurri ülkesinden gelen Kraliçe Puduhepa döneminde yapıldığını düşündürmektedir. IV. Tuthaliya'nın annesi olan Puduhepa'dan Hurri dinini öğrendikten sonra Hitit devlet kültürünü Hurri törelerine göre yeniden düzenlediği bilinmektedir. Yazılıkaya Hitit başkentine çok yakın bir konumda olmasına rağmen, Hitit arşivlerinde bulunan binlerce dini belgede özellikle bu tapınakla ilişkilendirilebilen bir dokümana rastlanmamıştır. Tapınağın kullanımı ile ilgili çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. A Odası'nın Yeni Yıl festivaleri veya tahta çıkış törenleri için kullanıldığı öne sürüldüğü gibi, bir huvasi tapınağı veya itkalzi ritüeli alanı olabileceği de iddia edilmiştir. Oda A'dan daha yeni olduğu düşünülen Oda B için ise uzmanlar arasındaki genel kanı burasının IV. Tuthaliya'nın ölümünden sonra bir mozole veya ona adanmış bir abide olarak düzenlendiği yönündedir.

Yazılıkaya'da iki galerinin önünü kapayan temel kalıntıları galerilere ulaşımı da kontrol eden bir tapınağa aittir. Kazılar buradaki yapının çeşitli aşamalardan geçerek zaman içinde değişime uğradığını göstermiştir. Eski Hitit krallığı döneminde bir duvarla kapatıldığı, bina kompleksinin ise son halini MÖ 13. yüzyılda galerilerdeki kabartmaların tamamlanmasıyla birlikte aldığı düşünülmektedir.

Fraktin Kaya Kabartması

SON TUNÇ ÇAĞI

Hitit kaya rölyefi Fraktın Rölyefi (veya Fraktin) Türkiye'nin İç Anadolu Bölgesi'nde, kabaca Kayseri'nin yaklaşık 50 km güneyinde, Zamantı Irmağı'nın bir kolu

olan Enzel Deresi'nin kıyısında yer alan bir kaya kabartmasıdır. Strabo orayı Dastarkon olarak adlandırmıştır. Kaya kabartmaları Hitit sanatının önemli bir parçasıdır.

Kabartma, Develi'nin doğusunda, Erciyes Dağı ile Aladağlar arasında, dik bir vadide yer almaktadır. Vadi tarihsel olarak Kilikya'ya (ve oradan da Gezbeli ve Küçük Gezbeli geçitleri üzerinden Suriye'ye) giden önemli bir rotaydı. Yakınlarda muhtemelen Kilikya üzerinden gelen bir Miken vazo bulundu. 1880 ile 1939 yılları arasında bu bölgede Hitit dönemine ait beş kabartma bulunmuştur. Diğer dört rölyef Hanyeri, İmamkullu ve Taşçı I ve II'dir.

Sirkeli Höyüğü

SON TUNÇ ÇAĞI

Adana ili'nin 40 km. doğusunda, Ceyhan İlçesi Sirkeli Köyü'nde yer alan bir höyüktür. Ceyhan Nehri'nin Nur Dağı'na dayandığı bölgede, nehrin batı kıyısında Kuzey Suriye'den Kilikya Kapıları (Gülek Boğazı) üzerinden Orta Anadolu'ya uzanan tarihi yol üzerinde bulunan Sirkeli Höyük, bu konumuyla Kilikya'nın en önemli höyüklerinden biridir. Tepe, 400 x 300 metre boyutlarında olup yüksekliği 30 metredir. Ceyhan kıyısında olmakla birlikte yerleşimin nehrin diğer kıyısına da yayılmış olduğu anlaşılmaktadır.

Sirkeli Höyüğü, eski Misis-Ceyhan karayolu üzerinde yer alan Sirkeli mahallesinde Ceyhan Nehri kenarında bulunmaktadır. Hemen yanında bir kaya kütesinin üzerinde II. Muvatalli Kabartması bulunmaktadır. Höyüğün bulunduğu yer Hitit kralı II. Muvatalli'nin Mısır Firavunu II. Ramses ile yaptığı ünlü Kadeş Savaşı gibi Suriye tarafındaki seferler için geçiş yapmakta kullanılmış önemli bir köprü noktası olmalıdır. Muvatalli

kabartması Anadolu'daki tarihlenebilen en eski Hitit kabartması olması ile de ayrı bir öneme sahiptir.

Höyükteki ilk kazılar 1936 yılında J. Garstang tarafından yapılmıştır. Daha sonra 1951 yılında, aynı ekipten M. V. Seton-Williams, Kilikya yüzey araştırmaları çerçevesinde höyükte incelemeler yapmıştır. Höyük, 1992-96 yılları arasında Ludwig-Maximilians Münih Üniversitesi'nden Prof. Dr. B. Hrouda ve 1997 yılında ise Innsbruck Üniversitesi'nden Prof. Dr. H. Ehringhaus başkanlığında yeniden kazılmıştır. 2006 yılında yeniden başlatılan kazılar Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Arkeoloji Bölümü tarafından önce Eberhard Karls Tübingen Üniversitesi, 2011'den itibaren de Bern Üniversitesi ile işbirliği halinde Mirko Novak, Ekin Kozal (2013'e kadar) ve Deniz Yaşın-Meier (2014'ten itibaren) başkanlığında devam ettirilmiştir.

Yerleşimin Kalkolitik Çağ'dan (MÖ 5000) Tunç Çağı (MÖ 3000 – 1200), Demir Çağı (MÖ 1200 – 300), Helenistik Dönem ve Roma Dönemi boyunca, MS 100 yıllarına kadar sürekli iskan gördüğü belirtilmektedir.

Çanak çömlek buluntuları, yerleşimin çevre bölgelerden etkilendiği ya da ticari ilişki içinde olduğunu göstermektedir. Buluntular arasında Suriye – Kilikya Boyalıları olarak bilinen Orta Tunç Çağı çanak çömleği, gaga ağızlı Hitit kapları, Geç Tunç Çağı ve Demir Çağı'na ait Kıbrıs malları yer almaktadır.

Höyük yakınlarındaki kaya kabartmalarının Hitit Kralı II. Muvatalli ile oğluna ait olduğundan hareketle yerleşmenin Lawazantiya olduğu ileri sürülmektedir. Diğer yandan söz konusu kaya rölyefinin Anadolu'daki tarihlenebilen en eski Hitit kaya kabartması olduğu belirtilmektedir.

Şarhöyük

Şarhöyük, Orta Anadolu'nun orta büyüklükteki, sayılı höyüklerinden biridir. Ovadın yüksekliği 17 metre, çapı 450 metre, çevresi 1800 metredir. Eskişehir ovasında en yüksek rakımlı, en büyük höyüktür. Höyüğü çevreleyen bir Aşağı Şehir ve höyüğün batısında Nekropol (mezarlık) alanı bulunmaktadır. Hem Eskişehir'in hem de Frigya Bölgesi'nin yerleşim tarihine ışık tutması bakımından buradaki arkeolojik kazılar son derece önemlidir. Höyükte 1989 yılında gerçekleştirilen yüzey araştırmasını takiben aynı yıl Prof. Dr. A. Muhibbe DARGA'nın başkanlığında başlayan ve 1989-2003 yılları arasında gerçekleştirilen kazı çalışmalarına 2005-2012 yılları arasında Prof. Dr. Taciser SİVAS'ın başkanlığında devam edilmiştir. 20.05.2013 tarihinde Prof. Dr. Taciser SİVAS'ın aramızdan ayrılması üzerine Şarhöyük Kazı çalışmaları 2013 sezonundan itibaren Eskişehir Müzesi Müdürlüğü'nün başkanlığında, Doç. Dr. Hakan SİVAS'ın katılımıyla sürdürülmektedir. Çalışmalar Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Anadolu Üniversitesi Rektörlüğü ve Anadolu Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Komisyonu Başkanlığı'nın maddi ve lojistik destekleri ile sürdürülmektedir. Bugüne kadar yapılan kazılarda

höyükte İlk Tunç Çağı, Hitit, Frig, Klasik, Helenistik, Roma, Bizans, Osmanlı kültürlerinin varlığı saptanmıştır.

Şimdiye kadar höyükte başlıca 4 alanda kazı çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Höyüğün zirve kesiminde bulunan açma olan A Alanında Bizans ve Helenistik dönem tabakaları; batı kesimde B Alanında Helenistik ve Roma tabakaları ile Orta ve Geç Frig tabakaları; zirvenin güneybatı ve güney kesiminde Bizans, Roma ve Helenistik tabakalar ortaya çıkartılmıştır. Güney yamaçta ise Hitit tabakaları araştırılmıştır. Ayrıca Roma ve Bizans dönemlerinde yerleşildiği anlaşılan höyüğün güneyinde yer alan Aşağı Şehir’de küçük sondajlar yapılmış, höyüğün yaklaşık 900 m batısında yer alan Nekropol açmasında Geç Helenistik, Roma ve Bizans dönemlerine ait mezarlar ortaya çıkartılmıştır. Höyüğün zirve kesiminde güney ve güneybatıda sürdürülen kazılarda uydu ve hava fotoğraflarından planı anlaşılan, büyük bir kısmı 19. yüzyılın sonlarında İstanbul-Bağdat demiryolu yapımı sırasında temel seviyesine kadar sökülen Bizans dönemine ait surun sadece yarım daire biçimli kule ile güçlendirilmiş sur bedeninden geriye kalan küçük bir bölümü ve içi beyaz renkli harç ile dolu temel çukurları ortaya çıkartılmıştır. Sur içinde Orta Bizans Dönemi’ne tarihlenen, bazilika planlı bir kilisenin yine demiryolu yapımı sırasında taşları sökülen 1 m. kalınlığında duvarlarına ait temel çukurları gün ışığına çıkartılmıştır. Kilise içinde temel çukurlarının arasında yüksek statüdeki kişilere ait olabilecek 20’nin üzerinde taş veya tuğla mezar ortaya çıkartılmıştır. Doğu-batı doğrultulu mezarlarda ele geçen bronz haç, bilezik ve kemer tokası gibi buluntuların yanı sıra Nikephoros II Phokas’a (M.S. 963–969) ait iki bronz sikke mezarların tarihlenmesi için önemli buluntulardır.

Höyükte üç ayrı alanda (A, B, C Alanları) Roma dönemi şehrinin sadece küçük bir bölümü saptanabilmiştir. Batı ve kuzeybatı kesimde yürütülen çalışmalarda çok zayıf Roma mimari

buluntuları ortaya çıkartılmıştır. Bunlar, sıkıştırılmış toprak tabanlar ile içinde ocaklar ve bazıları Helenistik tabakaya kadar inen silo çukurları bulunan açık alanlardan oluşmaktadır. Höyüğün batısında bulunan nekropol alanında da Roma mezarları saptanmıştır. Roma yerleşmesi ve nekropolden çıkan buluntular incelendiğinde M.S. erken 1. ve 5. yüzyıllar arasında az çok zengin bir Anadolu halkının burada ikamet etmiş olduğu anlaşılmaktadır.

Şarhöyük'te zirvenin batı ve kuzey kesimlerinde (A ve B Alanı) yapılan kazılarda Helenistik mahalle kompleksleri ortaya çıkartılmıştır. Bu kompleksler taş temelli kerpiç duvarlı evler ile uzun, dar depo mekânlarından oluşmaktadır. Şimdiye kadar iki yapı evresi (IIIB Erken evre ve IIIA Geç Evre) ayrılabilmiştir. Bu iki evrenin çanak çömlek, pişmiş toprak kandiller ve birkaç bronz sikke yardımıyla M.Ö. 3. yüzyılın başları ile M.Ö. 2. yüzyılın sonu arasında tarihlenmektedir. Helenistik dönemin tipik mallarını oluşturan kalıp yapımı kaseler (Megara kaseleri) ve Batı Yamacı çanak çömleklerine ait güzel örneklerle birlikte bölgenin Frig dönemine geri giden gri renkli çanak çömlek parçaları, pişmiş toprak dokuma tezgâhı ağırlıkları, ağırşaklar, kemik deliciler, kemik iğneler, kemik saplar ve demir bıçak ele geçirilmiştir.

Batı açmasının (B Alanı) Helenistik tabakası altında Geç Frig (M.Ö. 550-334) ve Orta Frig (M.Ö. 800-550) dönemlerine ait kalıntılar küçük alanlarda açığa çıkarıldı. Bunlar höyükteki Demir Çağı tabakasını temsil ederler. Geç-Orta Frig tabakaları çanak çömlekleri genellikle gri mallar ve basit günlük kaplardan oluşmaktadır. Diğer taraftan yüksek kaliteli ithal malzeme olarak Lydia malları (mermer desenli boyalı kaplar, Lydionlar ve lekythoslar), Güneybatı Anadolu kırmızı üzerine siyah çanak çömlekler ve Attika ince malları (siyah figür ve siyah parlak astarlı çanak çömlekler) da ele geçirilmiştir. Ayrıca bir bronz fibula, Paleo-Frigçe yazıtlı pişmiş toprak mühür, bir terracotta figürin başı

ve Frigçe grafittili bir grup çanak çömlek parçası Frig dönemine ait diğer buluntulardır.

Höyüğün güney yamacına açılan büyük açmada (D Alanı: S27/28; T27/28;U26/27/28; V26/27, W26 Plankareleri) M.Ö. 15. yüzyıl ile M.Ö. 13. yüzyıl arasına tarihlenen Hitit yerleşimlerine ait kalıntılar ortaya çıkartılmıştır. En geç tabakada (M.Ö. 13. yüzyıl) üç odalı bir kerpiç ev ve açık avlu yer almaktadır. Avluda dikdörtgen planlı bir ocak, toprağa açılmış silindir biçiminde silo çukurları ile silindir biçiminde derin çukura taştan inşa edilen büyük yuvarlak planlı depo yapısı/tahıl silosu ortaya çıkartılmıştır. Avluda ele geçirilen çok sayıda pişmiş ve pişmemiş toprak dokuma tezgah ağırlığı, buradaki dokuma faaliyetlerini gösterir. Çoğunluğu avludan ele geçirilen mutfak kaplarına ait çanak çömlek parçaları ise Boğazköy buluntuları ile benzerdir.

Açmanın batı kesiminde daha alt tabakada M.Ö. 15. yüzyıla tarihlenen bir taş temelli kerpiç duvarlı küçük ev ile içinde ocaklar, fırınlar, öğütme taşları, ezgi taşları bulunan ahşap direklerle desteklenen sundurmalı açık avlu ortaya çıkartılmıştır. Ayrıca çeşitli Hitit çanak çömleri, bronz iğne ve bilezikler, pişmiş toprak bullalar, kemik objeler, çok sayıda pişmiş toprak tezgah ağırlığı ve ağırşaklar yerleşmede ele geçirilmiştir. Şarhöyük / Dorylaion'un Hititçe adı henüz tespit edilememiştir. Ancak bir çukur içinden bulunan M.Ö. 13. yüzyıla tarihlenen bir pişmiş toprak Luwice hiyeroglif yazılı bulla, şehrin Hitit başkenti Hattuşa'da (Boğazköy) yaşayan Hitit Büyük kralının oğlu ya da çok yakın akrabası bir soylu tarafından yönetildiğini göstermektedir. Şarhöyük, Hitit egemenliğinin bugün için bilinen en batı ucudur.

Höyükte henüz ilk Tunç Çağı tabakalarına ulaşılammıştır. Bununla birlikte, yüzey malzemesinin yanı sıra özellikle batı açmalarında Helenistik ve Frig tabakaları kazılırken dolgu toprak

ve çukurların içinden çok sayıda karakteristik çanak çömlek parçaları, pişmiş toprak kadın ve boğa-koç figürinleri ile ağırşaklardan oluşan İTÇ I-III dönemine ait çeşitli buluntular ele geçmiştir.

Nekropolde devam eden çalışmalar, burasının şimdilik Geç Helenistik dönemden Bizans dönemine kadar sürekli mezarlık alanı olarak kullanıldığını göstermiştir. Taş sandık, tuğla, pişmiş toprak lahit ve oda mezarlardan oluşan farklı mezar tiplerinin saptandığı nekropolde, mezarlara inhumasyon gömü yanında Geç Helenistik ve Roma dönemine tarihlenen mezarlarda kremasyon gömünün yaygın olarak uygulandığı görülmüştür.

Sumatar Harabeleri

Şanlıurfa, Harran' da bulunan ve belki de çok az kişinin bildiği bir yer burası. Şuayb Antik Kenti'nden yaklaşık 15 km uzaklıkta. Tabela vs yok. 'Yağmurlu' tabelasını bulmak zorundasınız. Yani bir şekilde bulunuyor ama dikkatli olmak zorundasınız. Kaçırma ihtimaliniz yüksek.

Soğmatar Süryanice 'bol yağmur' anlamına geliyor. Bu özelliğinden dolayı da içinde olduğu köy ' yağmurlu' diye adlandırılmış.

Burasının, benim de araştırıp öğrendiğim kadarıyla yaklaşık 5 bin yıllık bir tarihi var. Tunç çağına ait bir çok mezar tespit edilmiş. Bu

kentin aslında ay tanrısı Sin için yapılmış bir tapınım yeri olduğu düşünülüyor. Mağaralardan birinde (Pogon Mağarası) insan kabartmaları ve duvarlarda Süryanice yazılar mevcut.

Son olarak, efsaneye göre firavundan kaçan Hz Musa Soğmatar'a gelerek Şuayb Peygamber ile karşılaşır ve mucizevi asasını alır. Köy içerisindeki kuyulardan birinin Musa Peygamber'in asasıyla açılmış olduğuna inanılıyor. Şanlıurfa'da yol sizi önce Harran'a, sonra Şuayb Şebri'ne oradan da Soğmatar Antik Kenti harabelerine ulaştırır. Soğmatar kelimesi, Arapça yağmur anlamındaki "Matar" sözcüğünden gelir. Tektek Dağları'nın kışın bol yağmur alan bu bölgesinde bulunan çok sayıda sarnıç ve kuyuda biriktirilen sular, dağlarda otlatılan koyun ve keçi sürülerinin yaz aylarındaki su ihtiyacını karşılamış. Bu özelliğinden dolayı köy günümüzde de "Yağmurlu" adıyla anılıyor.

Bölgede, Firavun'dan kaçan Hz. Musa'nın burada çiftçilik yaptığının ve köy içerisindeki kuyulardan birinin Hz. Musa'nın mucizevi asası tarafından açıldığına inanılır.

Köyün ortasında yer alan höyük, Soğmatar'ın milattan önceki dönemlerde kurulduğunun ipuçlarını veriyor. Tepedeki duvar ve burç kalıntıları, höyüğün M.S. 2. yy'da kale olarak kullanıldığını ortaya koyuyor.

Araştırmalara göre Soğmatar, M.S. 2. yy'da bir Pagan dinin merkezidir. Bu dinin baş tanrısı Mare-lahe'yi (Tanrıların Efendisi) temsil eden bu açık hava mabedi, yani Kutsal Tepe, Soğmatar'ın yerleşim düzeninin merkezini oluşturur.

Kutsal Tepe'nin çevresindeki tepelerde yer alan dairesel 7 yapı kalıntısının önceleri Güneş, Ay, Satürn, Jüpiter, Mars, Venüs ve Merkür tanrılarını temsil ettiği düşünülmüş; daha sonra yapılan araştırmalarda buranın bir mezar anıtı ve kutsal alan olduğu

anlaşılmıştır. Kutsal Tepe'ye çıkan Soğmatar'lı Paganlar'ın bu tapınaklara yönelerek ibadet ettikleri düşünülmektedir.

Ayrıca, Harran Sabiilerinin de, Ay Tanrısı Sin Mabedi'ndeki ibadetleri sırasında, Baştanrı Marelahe'nin mabedinin bulunduğu Soğmatar'daki Kutsal Tepe'ye yöneldikleri düşünülmektedir.

Soğmatar Kalesi'nin 250 metre kuzeybatısında yer alan Pognon Mağarası olarak adlandırılan mağaranın duvarlarında, M.S. 150-200 yıllarına ait tanrıları ve önemli kişileri tasvir eden insan kabartmaları bulunur.

Kutsal Tepe'nin zirvesinde kaya yüzeyine oyulmuş Süryanice yazılar, bazı önemli kişilerin Marelahe adına bu tepeye diktirdikleri anıt sütunlar ve sunaklar ile ilgilidir. Bu yazılardan tepenin batısında olanında:

“Ben Arap Valisi Adona oğlu Tridates. 476 yılının Şubat ayında, efendim kral ve oğullarının hayatı için, babam Adonna'nın hayatı için kendi hayatım, kardeşlerimin ve çocuklarımın hayatları için Marelahe'ye bu sunağı yaptım ve bir sütun diktim” yazılıdır.

Yazılarda geçen 476 tarihi Seleukos takvimine göredir ve bu tarih M.S. 164-165'lere tekabül eder.

Kutsal Tepe'nin kuzey yamacının zirveye yakın kısmında, kayaya oyulmuş insan şeklinde iki adet tanrı kabartması bulunur. Bunlardan sağ tarafta olanı 1.10 metre boyunda bir erkek figürüdür. Dizlerine kadar inen bir elbise giymiş, ayakta durur vaziyetteki bu figürün başının arkasında güneşi sembolize eden istiridye biçiminde bir şekil bulunur. Bu kabartmanın sağındaki Süryanice kitabede “Tanrı bu heykeli Ma'na için 476 yılının Mart ayının 13'ünde emretti” yazılıdır.

Yesemek Açık Hava Müzesi

Yesemek tarihte ilk defa 1890 tarihinde, Zincirli (Sam'al)'da Alman Doğu Araştırmaları Kurumu adına kazı yapılan Felix Von LUSCHAN tarafından keşfedilerek, bilim dünyasına tanıtılmıştır. Buradaki sistemli araştırma ve kazı çalışmaları 1957-1961 yıllarında Prof. Bahadır ALKIM başkanlığındaki ekip tarafından yürütülmüş 200'e yakın heykel taslağı çıkartılmıştır. Kazı ve araştırmanın yanı sıra bilimsel yayında yapılmıştır. Geçtiğimiz yıllarda ise Arkeolog İlhan TEMİZSOY tarafından yapılan arkeolojik kazılarda toprak altında kalan heykellerin gün ışığına çıkarılması ile 300 adet yontu ve heykel taslağına ulaşılmış; söz konusu alan, Gaziantep Müze Müdürlüğü tarafından çevre düzenlemesi yapılarak Açık Hava Müzesi haline getirilmiştir. Yesemek'te 2005 yılında Opet'in sponsorluğunda çevre düzenleme çalışmaları yapılmıştır. M.Ö. 2000 yılların ikinci

yarısı içinde bölge, Hitit hakimiyetine girdikten sonra bu taş ocağı faaliyete geçmiş veya önceden beri işletilirken, Hititlerle yeni bir fonksiyon kazanmıştır. Burada Hititli ustaların yanı sıra, Hurrili usta ve sanatkarlarında çalıştığı bilinmektedir. Bir ara faaliyeti zayıflayan atölyede, Geç Hitit Krallıkları sırasında (M.Ö. 9. Yüzyıldan itibaren) çalışmalar tekrar yoğunlaşmıştır. Bu ikinci dönemde özellikle, Hitit, Suriye, Arami ve Asur Sanat unsurları ağırlık kazanmıştır. Orientalizm adıyla anılan bu üslup, batıda gelişmeye başlayan Ege kültürlerini etkileyerek Yunan sanatının çekirdeğini oluşturmuştur. Atölye Geç Hititler döneminde, Hitit İmparatoru Suppilluma I. Zamanında Sam'al (Zincirli) Krallığı tarafından M.Ö. 1375-1335 tarihleri arasında işletilmiş ve burada yerli halk Hur'lar çalıştırılmıştır. Sam'al (Zincirli) Krallığının M.Ö. VIII yüzyılın sonunda Asurlar tarafından yıkılmasıyla birlikte Taş Ocağı ve Heykel Atölyesi kapanmış, çalışan halkta bölgeyi terk etmiştir. Bakanlığımız Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğünün 07.05.2012 tarih ve 99196 sayılı yazısında Yesemek Taş Ocağı ve Heykel Atölyesinin Dünya Miras Geçici Listesine eklenmesi amacıyla hazırlanan başvuru dosyası Dünya Miras Merkezine iletilmiş olup, adı geçen varlığımızın 13.04.2012 tarihi itibari ile UNESCO Dünya Miras Geçici Listesine eklenmiş olduğu bildirilmiştir. Yesemek, MÖ 2000 yıllarında kurulduğu düşünülen dünyanın en eski açık hava heykel atölyesi. Yerli halk Hurrilerin çalıştığı atölye, daha sonradan geç Hitit döneminde en yoğun dönemini yaşamış ve MÖ 8 yy' da Asurlar tarafı dan faaliyetlerine son verilmiştir.

Yaklaşık 300 den fazla heykel ve rölyef çıkarılmış. Gerçekten çok ilginç heykeller vardı.Giderseniz özellikle yukarı çıkmayı unutmayın. Orası da çok güzel. Bazalt taşı üzerine yapılmış eserler arasında sfenksler, kapı aslanları,kanatlı aslan kabartmaları, bir de

benim her köşesinden baktığım halde ne olduğunu anlayamadığım bir sürü heykel vardı.

Bağlar Arası Ören Yeri

 2001 yılında İzmir ili, Çeşme ilçesinde, şehir merkezinde yer alan Bağlararası Mevkii'nde tesadüf eseri Çeşme Müzesi uzmanı Arkeolog Hüseyin Vcesmelmtural tarafından keşfedilen Çeşme – Bağlararası, gerekli önlemlerin anında alınması sayesinde yok olmaktan kurtulmuş, bunun ötesinde Anadolu arkeolojisi içinde çok az bilinen bir konunun da gün ışığına çıkmasını sağlamıştır. 2002-2005 Yılları arasında Çeşme Arkeoloji Müzesi ile Ankara Üniversitesi Sualtı Arkeolojik Araştırma ve Uygulama Merkezi'nin (ANKÜSAM) ortaklaşa gerçekleştirdikleri bir kazı olan bu çalışma, Prof. Dr. Hayat Erkanal'ın bilimsel başkanlığında sürdürülmüştür.

3 yıllık bir aranın ardından 2009 yılından itibaren yeniden başlayan bu merkezdeki kazılar, ANKÜSAM faaliyetleri çerçevesinde Prof. Dr. Vasıf Şahoğlu başkanlığında sürdürülmektedir.

Çeşme Bağlararası'nın yerleşim tarihi, şu ana kadar gerçekleştirilen çalışmalar ışığında günümüzden 4600 yıl kadar geriye gitmektedir. O dönemde, taş temelli kerpiç duvarlara sahip yapılarda yaşayan en eski Çeşmeliler, denizcilik ve tarımla uğraşmaktaydılar.

Binlerce yıldır kesintisiz bir şekilde iskân edilen bu alanda, günümüzden 3700 yıl öncesine tarihlenen dönemde, sokaklarla ayrılmış yapı bloklarında yaşayan Çeşmeliler, yine taş temelli kerpiç duvarlara sahip yapılarda oturmaktaydı. Evlerin duvarları bu dönemde beyaz kireç ile sıvanarak kerpiçler koruma altına alınmıştır. Denizcilik ve ticaret bu dönemde tarımsal faaliyetler yanında Çeşme'nin en önemli ekonomik faaliyetlerini oluşturmaktaydı. Çeşme, günümüzde olduğu gibi binlerce yıl önce de Anadolu'nun en önemli limanlarından birisi olmalıydı.

Bu dönemde Ege'deki deniz ticaretinde önemli bir rol oynayan Çeşme limanı, özellikle Kiklad Adaları, Doğu Ege Adaları ve Girit – Minos kültürü ile ticari ilişkiler içerisine girmiştir. Bu kültürlerle ait seramik örnekleri Çeşme Bağlararası'nda bol sayıda ele geçmektedir.

Çeşme _ Bağlararası'ndaki kazılar, günümüzden yaklaşık 3700 yıl önce burada çok büyük bir depremin yaşandığını ortaya koymuştur. Bu büyük deprem sırasında tüm yerleşme yerle bir olmuş ve o an kullanılan binalar tamamen yıkılarak yerleşmedeki hayat kesintiye uğramıştır. Bu deprem sırasında yıkılarak kullanımdan çıkan önemli bir yapı, günümüzden 3700 yıl önce kullanılan bir şaraphane binasıdır. Anadolu'nun bilinen en eski şaraphanelerinden biri olan bu örnek, şarap üretiminin

gerçekleştirildiği ve elde edilen ürünün dinlendirilerek depolandığı bir düzenlemeye sahiptir.

Trapez formulu ön mekân içerisinde, üzümlerin ezilerek suyunun çıkarılmasını sağlayacak iki kısımdan oluşan bir düzenleme tespit edilmiştir. Bu düzenlemelerin yanında çeşitli ezme taşları ve üzerlerinde insan yüzü şeklinde kabartmalar bulunan büyük depolama çömleri ele geçmiştir.

Bu mekânın arkasında, taban seviyesinin altında yer alan üç küçük dikdörtgen mekân tespit edilmiştir. Kapıları olmayan bu mekânların girişi üstten olmalıdır. Büyük ihtimalle bir çeşit mahzen olarak kullanılmış olan mekânların en güneydoğuda yer alanı içerisinde, çok miktarda balık kılıcı ile bazı karbonlaşmış buğday ve üzüm çekirdekleri ele geçmiştir. Aynı mekânda karbonlaşmış badem de ele geçmiştir. Ortadaki mekân, tabanı ve yan duvarlarının sıvalı olmasıyla diğerlerinden ayrılır.

Özel bir kullanım amacıyla sıvanmış olması gereken bu mekân, olasılıkla üzüm suyunun dinlendirilerek şaraba dönüştürüldüğü bir çeşit sarnıç olarak görev yapmıştır. En kuzeyde yer alan üçüncü mekânın tabanı levha taşlarla döşenmiştir. Bu mekân içerisinde çok sayıda yonca, gaga ve yuvarlak ağızlı testi ile yarımküresel formulu çanaklar ele geçmiştir. Bu kap formları, şarabın depolandığı, bir yerden bir yere taşınmasında ve içilmesinde kullanılan kap formlarını oluşturmaları açısından önemlidir. Bu buluntular sayesinde, söz konusu mekânın kullanım amacı çok açık bir şekilde ortaya konabilmektedir.

Çeşme – Bağlararası’nda yeni keşfedilen bu merkez, bir yandan Anadolu arkeolojisi açısından daha önce bilinmeyen yeni veriler ortaya koyarken, diğer yandan da Çeşme’nin Ege dünyası ile olan

yakın bağlarını kanıtlamaktadır. Önümüzdeki yıllarda gerçekleştirilecek yeni kazılarla Çeşme tarihinin daha bir çok bilinmeyenine ışık tutulacağına kuşku yoktur.

anadolu serisi [2]

Ferruh Dinçkal

Protohistorya
Tunc Çağı
Anadolu

ekitap.ayorum.com